

BARR-HEOL

WAR FEIZ HA BREIZH

Eured Y.E. AR C'HORR-Rivanon KERVELLA

NIV 86

MIZ GWENGOLO 1975

PRIZ : 8 LUR

TAOLENN

1 - Klerg. Ul levr-kegin.....	1
2 - Roll-pred.....	3
3 - Barzhonegoù : A. Duval, Y. Talbot, L. Hugues.....	3
4 - Goulc'hen Kervella. C'hoariva Brezhonek.....	5
5 - Klerg. Ar chaloni Juli Cubaynes.....	7
6 - Y. Talbot, M.A. Kosig. 50 Breizhad yaouank e Bro-Alamagn, Bavaria.....	11
7 - Levrioù : J.C., Malmanche..... M. Kerdraon, Malmanche, témoin du fantastique breton Y. Garlan - G. Nières, Les Révoltes Bretonnes de 1675 Ph. Durand, Le livre d'or de la Bretagne	18
8 - Klerg. Kelaouennoù : Preder (J.M. Hencu), Geriadur Istorel, Hor Yezh, Brud.....	21
9 - Y. Galbrun, Brezhonek Yezh Vev ?.....	25
10 - A.D., Hor Mignoned.....	26
11 - H. Bodmel. Pirc'hirinaj Dixmulde.....	27
12 - Keleier a bep seurt.....	30
13 - Paotr Juluen. Bleunioù Sant Frañsez.....	36

Koumanantit da Varr-Heol

ur gelaouenn bev-buhezek moulet dre offset
en ur yezh glan hag aes war un dro

Koumanant ordinal : 30,00
Broioù estren : 32,50
Studierien : 25,00

Klerg

UL LEVR-KEGIN

Pell 'zo edo rener **Barr-Heol** o klask merc'hed da genlabourat d'ar gelaouenn. Skrivañ geredez a kuit o deus kenlabouret da **Varr-Heol**, war dachenn al Lennegezh. Met ne oa ket a-walc'h : ret e oa kaout kenlabourezed o komz diwar-benn o c'hudennoù dezho o-unan, buhez an tiegezh hag all. A bep eil avat, e nac'hent, dre ma kavent diaes dispakañ evel-se, emezo, kudennoù o buhez. Unan hepken, un nebeudig bloavezhioù 'zo, he devoa asantet komz diwar-benn *«Reolenn ar Genedigezhioù»*, met re vac'honet gant he labour, n'he deus ket kendalc'het ; kerse da vat, a zo bet.

War un dachenn all eus buhez an tiegezh ez eus bet kavet ur genlabourez feal, unan eus fealañ kenlabourerien B.H., Soaz an Tieg, hag abaoe 1963 pe war-dro, he deus dalc'het evel ur vestrez, da zegas he sekredoù-kegin. Talbenn he fennadoù a zo bet a-viskoazh : **Keginerezh**. Yeun ar Gow (Doue d'e bardono !) en devoa kavet abeg en titl-se, ha marteze edo ar wirionez gantañ, pa lavare ne oa ket ar ger **Keginerezh** ur ger reizh. Hogen, p'hor boa gouestlet ur bajennad eus B.H. d'ar *«c'heginnañ»*, e felle deomp rentif servij d'ar mammoù-familh ha krouif ivez ur geriadur resis evit traoù ar gegin, ha n'eo ket embann traoù faltaziek evel ma weler, da skouer, war ar rolloù-meuzioù : evidomp e talvez : *«Keginerezh»*, micher ha labour ar c'heginnañ.

Rodig a dro a ra bro ! Re breset ez eo ar Vretoned alies hag e fell dezho stagañ gant kudennoù diaes : ekonomiezh, filozofiezh, skiantoù, hep lakaat da gentañ, evel ma leverer, an diazezoù, da lavarout eo, aozañ, sevel pennadoù berr d'en em stummañ, da zeskif o micher, ha, neuze, abred e chomont boud. E 1934, e skrive R. Hemon (Gwalarn, 62, Genver 1934) : *«Hanter-kant levr hon eus ezhom»* hag e roe ar roll anezho. Abaoe ez eus bet embannet un toullad brav a labourioù, hag e vefe tu da zisverkaf bremañ diwar ar roll-se meur a levr, met tu a vije bet, ma karje ar Vretoned, da embann an holl levrioù meneget, adalek an *«Niveroniezh»* betek an *«Derc'hel-Tiegezh»*. Gant embann da gentañ pennadoù berr hag o dastum goude en ul levr...

Dres evel m'he deus graet Soaz an Tieg evit ar *«Gegin»*. Disheñvel ez eo marteze ar gudenn evit pezh a sell ouzh ar sekredoù-keginnañ (pe sekredoù-kegin, mar kirit), peogwir ne vez embannet, dre ret, nemet pennadoù berr. Hogen kenderc'hel d'hen ober a zo un dra bennak, setu perak e vo al lennerien B.H. ganeomp pa zisklerimp e tellez soaz an ieg bezañ meulet ha bezañ roet da skouer, gant an testen eus hon anaoudegezh, evit he c'hendalc'husted.

Pa oa nevez-krog **Barr-Heol** da voulañ ar pennadoù war ar gegin, en devoa ar rener resevet ul lizhet a-berzh unan eus paotred-araok an Emsav hag a oa nevez-dimezet : *«Daoust, emezañ, ne c'hellfec'h ket moulañ war ur bajenn aes da droc'hañ diwar ho kelaouenn, ar c'heginerezh-se ? Se rentfe servij d'am gwreg.»* Respontet e oa bet dezhañ un dra bennak evel-hen : *«Ho pried a c'hellfe prenañ ur c'haier da adskrivañ warnañ pajennad ur c'heginerezh. Un degouezh dispar eviti da beurzeskiñ ar yezh en ur zeskiñ ober boued mat deoc'h !...»* Bremañ avat, ne vo dav o adskrivañ, rak evel m'emaomp o paouez skrivañ-rodig a dro a ra bro ; pennadig ha pennadig ez eus bet savet danvez ul levr plijus ha prizius gant Soaz an Tieg. Hag evit ma vefe plijusoc'h ha priziusoc'h c'hoazh he deus furchet er c'helaouennoù kozh evel **Felz ha Breiz** ha **Dihunamb**, da gaout sekredoù-keginnañ all, ha goulennet sikour digant merc'hed all eus hec'h anaoudegezh : S. Kerwendal, Anjela Duval, an Dell St-Gall, an Itron Menteg (homañ e gwenedez peurunvan), ha zoken un Itron eus Aostria an Itron Dressler, pried an Aotrou Dressler, ar c'helennour-brezhonegour anavezet-mat e Breizh, an Itron Damani eus Bullien, h.a., ha deuet eo a-benn zoken da reif d'ar Vretoned, pe gentoc'h d'ar Bretonezed (ar Vretoned a vo well-a-se, n'eus forzh penaos !), un toullad sekredoù-kegin eus ar Broioù Keltiek...

Un dra eveek a-walc'h a zo dav merkañ amañ hag a ziskouez lec'h ar merc'hed e buhez ar familh ; kement anv a lenner el levr-kegin, a zo anvioù merc'hed. Holl gwiribunañ ! Ar pezh a ziskouez ez eo ar merc'hed eo a soz boued er gêr ! An

etnologourien a soñjo pezh a garint diwar-benn kement-se.

Faziañ a reomp evelkent o tiskleriañ ken groñs-all, ne weler nemet anvioù-merc'hed el levr, rak aniv ur paotr a zo ivez, anv an hini en deus gouezet tresañ gant ijin, taolennoù da vrasaat al levr : Erwan g-Kervella, hag ur blijadur e vo ober ur sell pizh ouzh e labour da welout e ampartiz da dresañ beseloù-kegin (pe listri-kegin), meuzioù a bep seurt, pesked ha kregin ha me'oar.

Arabat ankouazh ivez ar c'hrennlavarioù dibabet mat ha lakaet e traoñ ar pajennoù, krennlavarioù diwar-benn ar boued hag an debrñ, na petra 'ta.

Daoust marteze ne zere ket nemeur an dro-lavar, pa gomzer eus ul levr, ez eo dav anzav ez eo Lev-kegin Soaz an Tieg, ur gwir lip-e-bav. Moulet bravik ez eo, ha dougen a ra gant un tamm lorc'h e ditl : **BARR-HEOL war ar Gegin hag an Daol.**

Ha pa'z eo embannet gant **Barr-Heol**, hon eus soñjet e oa dereat ober ur briz ispisial da goumananterien ar gelaouenn, da lavarout eo, d'ar re a sikour gant o mignoniezh hag o arc'hant, ar gelaouenn da vevañ. Goulenet e vo diganto 12,50 Lur, ha 15 Lur, digant ar re all.

Goulenñ al levr el levrduioù, pe war-eeun digant **Revue Barr-Heol**, 22300 **LANNION dre gas an arc'hant d'ar K.R.P.** 245 453 Roazhon, pe c'hoazh, paeañ dre chekenn-bank.

Goulenñ al levr el levrduioù, pe war-eeun digant **Revue Barr-Heol**, 22300 **LANNION dre gas an arc'hant d'ar K.R.P.** 245 453 Roazhon, pe c'hoazh, paeañ dre chekenn-bank.

Keginerezh

SALADEN DISTAN

200 g riz
400 g restad kig bevin berve
4 vi poazh-kalet
2 domatezenn
ognonetez
ul loaiaid vihan curry
un toullad delioù saladen

Poazhafi ar riz en dour sall. Lakaat al loaiaid curry en dour-se. Dizourañ ar riz ha lezel da yenañ.

Ober un hilienn gant eoul ha gwinegr ha troc'hafi enni an ognonetez (siboulez). Troc'hafi ar c'hig bevin e tammoù bihan karrezek. En ur plad saladen, meskit ar c'hig hag ar riz ha temzit gant an hilienn.

War ar plad da gas war an daol, lakait e-kreiz ar meskañ-se ha tro-dro, a bep eil, ar vioù poazh-kalet, an tomatez troc'hed ivez, ha delioù saladen.

DOARE D'OVER KONFITUR GANT A BEP SEURT FROUEZH

Lakaat ar frouezh (nevez-kutuillet) da boazhat e-pad 7-10 mn gant ur bannac'h dour evit na vefe ket re dev an dourenn. Evit ar frouezh dourek (sivi) ne vez lakaet nemet golo fofs ar pod.

Silañ ar frouezh, pe o miret holl evel-se.

Pouezañ ar frouezh pe an dourenn, ha da heul, pouezañ an hevelep pouez a sukr.

Lakaat ar frouezh pe an dourenn da virviñ ha pa vervont mat e lakaer ar sukr. Poazhafi e-pad 3-5 mn.

Evit gouzout ha mat eo, lakaat ur bannac'h bihan a goffitur war un asied yen. Ma ne ruilh ket ha ma teu tev dindan ur pennad eo mat ar c'hoñfitur.

E-pad ma vez ar c'hoñfitur o poazhat, gwalc'hif ar podoù ervat. Sec'hafi gant un torchouer naet.

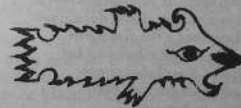
Lakaat ar c'hoñfitur er podoù, ha pa vez yen, e c'holoer pep podad gant ur gwiskad parafin. An deiz war-lerc'h, ec'h adlakaer parafin war ar c'hoñfitur, ma weler n'eo ket bet goloet mat ar wech kentañ.

Klozañ en defvalijenn, en ul lec'h fresk.

Roll-Pred

Legestr Bro-Dreger
Merlu Lipig Eonnenek
Kig-Bevin Rost
Fav Mesket
Saladen Melenik
Koavon Skornet
Frouezh Breizh
Kafe — Lip-e-Bav
Gwin
Gwin Naoned
Gwin Bourgogn

Bleun-Brug
Landreger 1952
Pred servijet
Gant Erwan DRONIOU
Ostaleri Lalauze Landreger

Barzhonegoù

A. Duval :

ANKEN
GLAZ
ROUANEZ AN ERC'H

Y. Talbot :

UR GER
ERMAEZIADEG

Langston Hughes :

AN DROUG-HIRNEZ

ANKEN

Follenig wenn, mignonez feat,
Disammet'm eus altes
Va c'halon war da hini
Met fenez ?... Nann, fenez !
Na ger, na daerenn na darzh,
Skoulmet eo va c'halon
Kreiz ur bakadenn orjal-dreïn
Disec'het feunteun va daeroù
Beuzet 'n ur vorodenn loskus
Evel avel ar Gouelec'h
Krommet on dindan ar bec'h.

An tan marv el ludu
Va soñjoù ken du, ken du !
Kollet eo va steredenn
E viloni ar c'houlmoul touet
Va fulor zoken trec'het
Troet en Anken, e Rec'h.

A belec'h e teuy ur Frealz ?
A belec'h e teuy ar Spi ?

... An Neñv na 'm respont mui.

26-2-75

Ur Bobl hag a ankounac'ha klod hec'h
amzer-gent 'zo darev evit ar Sklavelezh.

GLAZ

Talmoù ponner va c'halon
Talmoù glaz o son.

Un dra 'zo marv ennon
Un dra 'zo lazhet ennon
Lazhet gant un trubard
Lazhet evit mat
Ar fiziañs 'zo marv da viken

Ha perak 'ta n'am boa ket graet va mad
Eus krenn-lavar fur va zad ?
Gwa an den a laka e fiziañs en un den.

Talmoù va c'halon 'zo bremañ talmoù glaz
Hag ar Bed a-bezh a zo yen-sklas.
13 Ebrel 1975

Pa baouez ar Vuhez da vont ur
Bromesa, na dle morse paouez da vont ur
striv.

Ur wezenn, en hedioùzegezh sakt, na
c'hortoz na Klod, na Gounid, diouzh he
frouezh. Reif a ra ar pezh a zo en he
Galloud.
(Diwar Claudel)

ROUANEZ an ERC'H

Eyel bep bloaz, mammig
Gant doujañs ha steredenn
E lakan dirak da skeudenn
Ar baked hongouet-mañ.

— **Besel(où)-g** : a dalvez : *kement lestr kleuz a zo en ur gegin, pe en ti ; terinennoù, podoù, kelornioù, potouarnioù, h.a. Ur ger all, armou-kegin, (implijet el liester dreist-holl) en deus war-bouez nebeut an hevelep ster ha beseloù-kegin, pe listri-kegin.*

Bep daou viz lennit :

AL LIAMM

(savet e 1945)

ar gelaouenn nemet...-añ, c'hwec'h gwech ar bloaz, barzhonegoù, pennadoù a bep seurt ha keleier, 80 pajenn e pep niverenn.

Rever : *Ronan Huon.*

Koumanant : 30 lur. Studieren : 25 lur.
Mme S. Cherel, 109, bd de Verdun, Roazhon,
C.C.P. 2 184-34 Rennes.

Hiziv ngent ha pevar bloaz
 'Ou ur boked peuzheñvel
 Test eus al lid meur
 Pa oa degaset dit Bara an Hent
 An Absolvenn-veur hag an Nouenn
 Un dornad krenerig ha teir rozenn wenn.

An hevelep bodenn-ros
 A vleugn atav el liorz
 Daoust d'ar sec'hor, Daoust d'ar goañv.
 Daoust d'ar gozhni
 Hec'h abeg bevañ 'michañs eo
 Lidañ gant he bleuñv glan
 Meurded an devezh-koun-mañ.

Gouenn roz gwenn benniget
 Hec'h anv raktonket
 Rouanez an Ere'h !...
 19-Gouere-75
 19-Gouere-51
 A. DUVAL

UR GER

Komzet em eus,
 ha pedet,
 hag a-wechoù zoken,
 Aotrou
 ez on aet pelloc'h,
 da gemennet em eus d'ar re all,
 evel ma vez roet ur prof
 ha ma c'hortozer gwelout
 war an dremm
 hag e ra plijadur pe ne ra ket.

Komzet em eus
 met va ger diwezhañ
 a zo kar ouzh an hini kentañ :
 Piv out-te ?

Ya, sur,
 Piv out-te, a glaskan kement
 hep da gavout marse.
 Te hag a c'halvan c'hoazh,
 dre holl anvioù ar grouadelezh :
 Karantez, Goanag ha Frankiz,
 Levenez ha Sklaerder :
 Te hag a c'halvan war an deiz,
 Te a zeu dizchan a-nevez.

Te hag a anv an : Aotrou,
 met en diwezh,
 piv out-te ?

Mae 1974 4

ERMAEZIADeg

Pell-tre, re bell,
 Aotrou,
 An douar a brometez.
 Re hir eo an hent
 A zishual an dud.
 Kalz a goll kalon,
 Darn all a baouez.
 Marteze hini ebet ac'hanomp
 Ne welo an douar-se.
 Ma red ennañ ar reizhder
 Evel laezh ha mel.
 Met Petra vern !
 Kerzhout a reomp
 El lec'h m'hor blegn da goabrenn.
 Derc'hel a reomp da gerzhout
 Ha da gregiñ start
 Evel ma teufe ar vammenn diwelus
 d'en em ziskouez d'hon daoulagad.
 Rak kerzhout a rez dirazomp
 Ha zoken ma ne c'hellomp ket
 Gwelout c'hoazh da zremm
 E ouzomp en em zalc'himp
 Un deiz, 'n hon sav.
 Ha gant hon daoulagad kig,
 E welimp Doue.

Mae 1974

Y. TALBOT

AN DROUG-HIRNEZ

Pont an hent-houarn
 Ur c'han trist en avel,
 Pont an hent-houarn
 Ur c'han trist en avel,
 Pa dremen an tren,
 C'hoant 'm eus mont da bell.

Ha me d'ar porzh-houarn,
 Va c'halon o lammat em c'hreiz.
 Ha me d'ar porzh-houarn
 Va c'halon o lammat em c'hreiz.
 Ha klask eno ur vagon
 D'am c'has d'ar c'hreisteiz.

An droug-hirnez, o va Doue,
 Un dru spontus da vagañ en e greiz.
 An droug-hirnez, o va Doue,
 Un dru spontus da vagañ en e greiz.
 Vit chom hep skuilhañ daeroù
 e tigorin va genou
 Hag e c'hoarzhan.

A-ziv ar 'The Weary Blues'
 gant Langston Hughes.
 (Troet gant Loëz Andouard)

Goule'hen Kervella

C'hoariva Brezhonek

Nevez 'zo, ez eus bet skrivet ur pennad
 'barzh an TELEGRAMME (Aux 4 Vents de
 la Culture Bretonne) gant R. Laouenan,
 diwar-benn ar c'hoariva e Breizh. Komz a
 ra da gentañ diwar-benn strollad Jean
 Moigne (THEATRE POPULAIRE DE
 BRETAGNE) hag a zo o c'hoari Gurvan e
 galleg.

Rouez-kenañ, evit doare, eo deuet ar
 Vreizhiz da arvestiñ ouzh pezh brudet
 Tangi Malmanc'h a zo bet c'hoariet en
 tammig e pep lec'h (Kemper - Gwened - Brest)
 Kefveriañ a ra R. Laouenan niver an dud-se
 gant hini arvesterien ar pezhioù-c'hoari gall
 (re y-Molière dreist-holl bet c'hoariet er
 memes lec'hioù) hag a oa bet stankoc'h un
 tamm mat. Anat eo e vez graet muioc'h a
 vruderezh evit Molière eget evit T.
 Malmanc'h anat eo e vez kaset bugale ar
 skolioù da welout ar pezhioù-c'hoari gall ha
 n'eo ket re Vreizh. Hag anat eo ez eo marv
 pe dost spered ar vro e-touez hor c'henvroiz.
 Met kement-se ne zispleg ket perak n'eus
 ket bet deuet muioc'h a dud da arvestiñ
 ouzh Gurvan.

Anv a ra ivez R. Laouenan eus ar
 c'hoariva brezhonek. Ar frazenn diwezhañ
 dreist-holl he deus va lakaet da skignnal :
 «Tout bien considéré, le bilan reste maigre
 (Pa vez sellet pep tra, treut a-walc'h eo ar
 genn)»

Kement-se n'eo ket souezhus a-berzh
 an TELEGRAMME hag a ra foultra-kaer
 gant sevenadur ar Vro (kaset 'z eus bet
 dezhi meur a wech pennadoù o tennañ d'ar
 C'hoariva Brezhonek ha n'int ket bet
 embannet (diouer a blas, war o meno).

Evidon, 'm eus bet tro da arvestiñ ouzh
 pevar strollad C'hoariva Brezhonek er
 bloaz-mañ. Ha ma deo treut a-walc'h ar
 gont, arabat ankounac'haat ne oa, 3 bloaz
 'zo, nemet Strollad Beilhadegou-Treger e
 herzel ouzh lav du ar galleg en hor Bro war
 dachenn ar C'hoariva.

«Kanfarted laouen an Alre» 'zo anv ar
 strollad savet warlene gant paotred ha
 merc'hed kozh eus Sizhun. Daoust d'an holl
 anezho bezañ en tu all da 50 vloaz (tost da
 80 vloaz ar c'hoariva), ez int chomet
 yaouank ha brav e teu ar c'hoari ganto.

Savet o deus, er bloaz-mañ, «An
 Tiegezhour hag ar Plac'h hegrelika, savet

gant an Itron Manac'h, hag a zo ivez
 renerez ar strollad hag ar benn-choarierez
 anezhañ...

Ur plac'h (hegrelika) diwar ar maez a
 zo touellet gant ul lakepod ha gwerzhet
 d'ur «morian du» a ra «marc'had ar
 merc'hed gwenn !». Dont a ra a-benn da
 dec'hout a-benn ar fin, hag e teu en-dro
 'lec'h m'emañ an «tiegezhour» ouzh he
 gortoz evit dimeziñ.

Boutin a-walc'h eo danvez ar pezh, evel
 m'hen gweler, met plijus eo evit daou dra :
 da gentañ, ar yezh hag a zo un dudi selaou
 anezhi ken e-kefver geriadur ha distagadur.
 Ha da eil, abalamour ma'z eo un daolenn
 bev eus buhez Bro-Landi gwechall pan evedo
 ar vagerien-gezeg e barr o brud (da lavarout
 eo, da vare yaouankiz hag oad-gour ar
 c'hoarierien).

«Strollad Beilhadegou-Treger», renet
 gant Maria Prat, a zo o labourat a-vell 'zo
 war ar c'hoariva brezhonek, hag anaoudek
 omp dezho da vezañ dalc'h-het hor c'hoariva
 en e sav pa oa «var gall o waska war hor re».

Klevet em boa ober anv diwar-benn ar
 Strollad ha ne zeue nemet meleudi gant ar
 re o devoa e welet o c'hoari. Ha nevez 'zo, 'm
 eus bet tro da arvestiñ outañ. Ma 'l Maria
 Prat va digarezo, kerse a zo bet ganin ha
 kerse bras. Me a gave din e oant o vont da
 c'hoari un dra bennak kaer, ur c'hoariva
 broadel a-benn ar fin, goude bezañ pleustret
 12 vloaz pe ouzhpenn war an dachenn-se !
 Ha Petra 'zo bet displeget dirazomp ? Ur
 pezh-c'hoari ar seurt ma vezemp boaz da
 welout c'hoariet gant paotred ar patronajoù
 n'eus ket keit-se c'hoazh. Brasañ tammal
 c'heller ober da Varia Prat, eo d'am soñj,
 c'hoari re ar pezhioù-c'hoari savet ganti. Ne
 lavaran ket ez int fall holl a-wechoù zoken,
 e teu da vat he zaol ganti - met dornet-kaer e
 ranker bezañ evit skrivañ pezhioù-c'hoari,
 ha rouez ez eo ar re barek d'hen ober. Ha
 bez' zo koulskoude pezhioù mat o c'hortoz
 dindan ar boultrenn ma vo kavet unan
 bennak d'o c'hempenn evit al Leurenn.

Ar rebech a ran da Varia Prat a
 zeuio da vezañ gwir evit Strollad Sizhun mar
 ne glaskont ket nevezit danvez o fezhioù-
 c'hoari. Diwar bezhioù savet holl war ar
 memes patrom, e teu da skuizhañ ha da
 heugañ zoken. Ha forzh penaos pobl Vreizh
 n'eo ket ken sot anezhi ha mar kreder
 a-wechoù.

Ar C.D.U.B., da lavarout eo Strollad
 Skol-Veur Brest, a zo bet savet warlene gant
 Remi Derrion, ur paotr ha n'eo ket

skolveuriek tamm ebet e spered, paneve-se, ne vije ket savet strollad c'hoariva brezhonek ebet gantan, kredabl-bras.

Warlene dija, eo doa R. Derrien, diskleriet splann-kenañ ar pezh a felle d'e strollad ober: reiñ lañs en-dro d'ar C'hoariva Brezhonek hag ober anezhañ en un doare modern, diouzh an amzer a-vremañ. Tost-kar e oa eta da Loeiz Andouard hag en doa labouret kement e Paris, evit sevel pezhioù-c'hoari modern.

Daou bezh a zo bet savet warlene gant ar C.D.U.B.: «Egile» gant P.J. Heliaz, ha «War varc'h d'ar Mor» gant Synge, troet e brezhoneg diwar ar saozneg gant R. Derrien. Klevet int bet er Radio ha gwelet unan anezho er Skinwel zoken («War Varc'h d'ar Mor»). Diwar-benn an abadennoù Radio, e c'heller lenn barnadennoù Per ar Maenour (Al Liamm, niv 168). Ar pezh a ranker gouzout avat, eo ez int bet barnet e-kefiver arz ar Radio hag arz ar Skinwel ha n'eo ket e-kefiver arz ar C'hoariva; disheñvel eo un abadenn Skinwel diouzh un abadenn C'hoariva, ha «War Varc'h» a oa bet kempennet a-ratozh evit ar Skinwel.

Goude bezañ graet berzh ha sachet ur maread a dud un tamm dre-holl - Kernev dreist-holl - ne oa ket poent eveljust terrifi gant al lañs. Hag en em lakaet o deus hor brezhonegerien yaouank a-zevri da zeskiñ daou bezh all, diaesoc'h c'hoazh ar wech-mañ. Troet e oa pezhioù warlene war-du an amzer dremenet: «Egile» o tanevellist buhez ur familh kouerien a Vro-Vigouden, ha «War Varc'h d'ar Mor», hini ur familh pesketaerien a Vro-Iwerzhon.

Er bloaz-mañ, emaint diouzh an amzer a-vremañ, modern-tre, o plediñ gant kudennoù an deiz a-hiziv. «Ki-Luks» (pe «Un Nozvezhiad gant Re Bariz») eo an hini kentañ. Troet eo bet diwar oberenn saoznek P. Williams gant R. Derrien e-unan, ha kempennet goude-se. Lakaet ez eus bet meur a hini souezhet gant danvez ar pezh-c'hoari-se. «Barzh un ti ne da ket mui ar Skinwel en-dro ha setu ar priedoù lakaet gwall-«nec'het, Petra ober evit abuziñ o amzer? N'int ket boaz ken da gaozeal asambles. Euruzamant, ez eus aze ur c'hi: Ki-Luks a vez graet anezhañ, ha souezhusat tra, komz a ra, ha dont a ra brav ar brezhoneg gantañ zoken. Ha breizhek eo danvez ar pezh-se? Ya! Anv a reer eus munutenn vrezhonek ar Skinwel a zeu da vezañ, e fin ar c'hoari, ar vunutenn c'hallek!

«Karantez drouk, karantez kriz» a zo poblekoc'h e zativ. Troet eo bet diwar ar

c'hembraeg («Cariad Creulon» gant Bryn Williams). Karantez kriz (ha n'eo ket karotez kriz, evel ma'z eo bet skrivet en ur gelaouenn! Un dra diaes da lonkañ, kea!) eo istor ur familh Vreizhiz aet da d'hom da Vro-Batagonia en Amerika ar Su. Ganet eo bet ar vugale eno ha tostoc'h ez eus eveljust ouzh ar Pampa, o bro-int, eget ouzh ar Vro Gozh (Breizh) ma komz alies ar vugale diwar he fenn. Dont a ray hag e rankint d'ar etre an div vro-se hag a zo ivez daou zoken bevañ disheñvel. dibab a raint an hini an d'ostañ d'o c'halon -o gwir vro dezho- da lavarout eo an hini ma'z int bet ganet ha savet enni. Pinvidik-mor eo danvez ar pezh. Komz a ra diwar-benn ur bern kud ennoù: an divroañ, ar yezh, ar sevenadur, ar relijion, an darempredoù etre gouennoù ha rummadoù-tud, karantez etre tud a liv disheñvel, glav, an natur, hag all... Met gwir zativ. Evit ar pezh eo, d'am meno, spered ar Vro.

Petra eo spered ar Vro, ar garantez evit ar Vro, petra 'ra e vez muioùc'h stag un den ouzh e vro c'henidik eget ouz bro all ebet? Fromus-kenañ eo «Karantez drouk», ha lakaet 'zo bet sonerezh kaer ouzhpenn evit bravaat an traoù c'hoazh, tegiñ a ranker lod eus ar c'hoarierien evit o c'hoari dispar: Chanig ar Gall oc'h ober ar vamm; Tereza ar Floc'h, Andrew ar Rest... hag all, hag all... Goure'hemennoù da R. Derrien ha d'e strollad evit bezañ lakaet ar C'hoariva Brezhonek d'ober ul lamm war-raok. Ha klevet em eus edo e soñj ober gwelloc'h c'hoazh. Anaout a ran a-walc'h an den evit gouzout en devo youl ha nerzh-kalon evit kas e vennad da benn.

Ha setu ma'z eo deuet ivez d'he zro Oaled ar Vro Bagan da labourat war dachenn ar C'hoariva. Bev e oa c'hoazh, n'eus ket keit-se, ar c'hoariva e Bro-Bagan. Abadennoù a veze savet gant ar gouerien pe ar besketaerien e-pad ar goañv, hag an «dañs round» a yae en-dro! Evit dek gwenneg plac'h a zo pe «Ur gemenez yaouank, ge, Marivon lures»...

Ur sevenadur disheñvel he deus ar Vro-Bagan diouzh ar peurrest eus Bro-Leon, ha dalc'het he deus start dezhi tra ma oa hini Goueled Leon dreist-holl, o vont da get. Un nebeut bloavezhioù 'zo, e oa bet savet un oaled vreizhat, e Plouneour-Traezh gant ar pal: reiñ lañs en-dro da sevenadur ar vro.

Labouret he deus an Oaled-se war veur a dachenn: an dañs, ar c'han (Pladenn Dastum), ar yezh (kentelioù, embannadur ur gelaouenn «An Avel»); hag e fin ar bloavezh tremenet, 'zo bet savet ur strollad c'hoariva enni. «Kleñved an Togn» gant Jari Priel a zo

bet kempennet gant ar Baganiz. Ur pezh-c'hoari farsus o kontañ penaos ez eo en em gavet klañv an Togn en un taol-kont p'emedo o vont d'an aod, ha penaos ez eo bet degaset ar pare dezhañ; n'eo ket gant ar medisin, 'vat, gant ur sorserez kozh ne lavaran ket.

Skrivet e oa bet «Kleñved an Togn» (Al Liamm 1950) e tregerieg-rik, ken pinvidik ma ne vije ket bet komprenet er vro, ma vije bet c'hoarier e-giz-se. Setu perak ez eus bet cheñchet gerioù ha troioù-lavar 'zo. Ha dont a ra fonnus ar «Paganog» ganto, hag un dud eo klevout gerioù gant an «Og»-se o tont eus an amzer-gozh, pe gerioù evel Ergentaou -distaget Gintaou ganto- ha na vezont ket klevet na lennet alies ken.

Unan eus perzhioù-mat ar c'hoariva'eo reiñ buhez en-dro pa vrudañ stummoù kozh pe gerioù hag a yae da get a-hend-all, pe a chomfe e geriadur un nebeut tud hepken. Gellout a reer ivez eveljust, reiñ brud da c'herioù nevez, gant na vijent ket re stank na re chimik. Se eo ivez labour ar Radio hag ar Skinwel.

Klask a ra strollad Bro-Bagan lakaet kelennadurezh R. Hemon da dalvoude, da lavarout eo «Mont da gaout ar Bobb». Setu perak e klask ar strollad-se ar muiañ ma vez gallet c'hoari war ar maez, a-wechoù en ul lab bennak pe dindan an amzer. Ha dont a ra tud d'o gwelout, ha kalz tud yaouank.

Goude bezañ lennet ar pennad-mañ, ez eo anat memes tra ne deo ket marv c'hoazh ar C'hoariva Brezhonek -er c'hontrol, bev ez eo!- O tihuniñ emañ, goude bezañ chomet moredet re hir-amzer. Ar re a oa e Kastell-Paol da gefiver Gouel ar Brezhoneg (E-kerz ar Pantekost 1975) o deus komprenet sur-mat, peseurt pouez edo ar C'hoariva o kemeret en-dro er Vro. Gouestlet e voe ar sadorn, penn-da-benn, koulz lavaret, d'ar c'hoariva. Ha c'hoazh, ne voe ket c'hoarier an holl bezhioù savet er bloaz-mañ.

Goude lein, o deus paotred Sizhun c'hoarier o hini, ha diouzh an noz, o deus strollad Bro-Bagan hag ar C.D.U.B. displeget o re-int dirak tost da 500 a dud. Pa ouezer ne oa bet warlene e Gwengamp, nemet 2 bezhig berr... Ha keit ha m'emaomp gant Gouel ar Brezhoneg e karjen ober anv eus emzalc'h mantrus ar Skinwel'. N'eo ket bet gwelet al liv anezho e Kastell-Paol e-pad an tri devezh-se gouestlet d'ar Brezhoneg tra ma'z int bet gwelet e Landi an dervezh a-raok deuet da filmañ: «Le Triskell d'or de la chanson bretonne», un abadenn savet evit dastum arc'hant.

Martez, eo abalamour ma oa Gouel ar

Brezhoneg («Politique et autonomiste» (politik ha breizhatav) evel ma lavar ur c'helenner brudet a Vro-Leon.

Notennoù

1 — Perak n'en deus ket paotred ar C.D.U.B. graet gant troidigezh R. Hemon? Perak d'erc'hel da adober ar memes labour hep ehan. Aes-tre e vije bet implijañ testenn R. Hemon gant ober un nebeut kemmaadennoù diouzh ret.

2 — Oberour ar pezh-se ez eo R. Bryn Williams, arc'hdroitiz Kembre evit ar bloaz. Ganet e oa bet R. Bryn Williams e Blaenau Ffestiniog, e 1902 hag aet da Batagonia d'an oad a 7 vloaz. D'an oad a 21 bloaz e tistroas da Gembre d'ober e studioù ha da zeskiñ saozneg (ne ouie ger saoznek ebet!). Chomet eo stag ouzh Patagonia (Y Wladfa) ha setu perak en deus embannet studioù a dalvoudegezh war an Drevadenn Gembreat eno; hag awenet eo Cariad Creulon gant kudennoù an Drevadenn-se. War a leverer, ez eus gant ur bouez-mouezh spagnolek, skañv-skañv.

3 — Lezet hon eus a-gostez arroudadoù diwar bennad G. Kervella diwar-benn ar yezh da vezañ implijet gant ar c'hoarierien, dre ma vezo studiet ar gudenn-se a-fetepañs dambrest gant B.H.

KLERG

Ar chaloni Juli Cubaynes

(1894-1975)

Unan eus skrivagnerien veur Bro-Okiantia, ar chaloni Juli Cubaynes, a zo aet da Anaon, d'an 9 a viz Mezheven 1975.

Diwar un destenn degaset deomp gant an Ao. NEGRE, rener *la GAI s'ABER* eo troet... darn... eus ar pennad a embannomp gant ar spi e plijo da lennerien *BARR-HEOL*, klevout un doare bennak diwar-benn ar skrivagner-se, ha da henchañ martez unan bennak d'ober ur studiadenn donoc'h war vubez hag oberennoù an hini tremenet.

Ganet e oa bet Juli Cubaynes (Jules Cubaynes), d'ar 4 a viz Here 1894 e kêriadenn Kuzoul, e parrez Sant-Hiler.

er bloavezhioù tremaet. Despetus eo ez eo diaes en abeg da skritur ar Yezh Ok -hag a ra gant tredoù war an O hag I, da ziforc'hañ an O diouzh an Ou ha da verkañ ar bouez-mouezh, lakaat amañ arroudadoù hir a-walc'h.

Heñvel a rankomp lavarout diwar-benn ar *Salmes*, bet troet diwar latin Bea, hervez reolennoù ar werzaouriezh okitanek; hep bezañ un ispisialou, un arbennigour war ar Skritur-Sakr, ez eo deuet a-benn an Aotrou Cubaynes da wiskañ brav-tre komzoù Doue en Okitaneg.

E garantez evit Okitania hon eus meneget uheloc'h. Bez'e oa Juli Cubaynes eus rumm an dud-se ha na welont tamm enebiezh ebet etre o c'harantez evit Frañs ar C'hreisteiz o komz ar Yezh Ok, ha Frañs an Hanternoz o komz ar Yezh Oil. Dalc'het en deus da brezeg e yezh e vro, bep sul, e Konkots, ha meur a wech, e oa bet o prezeg evit gouelioù hag emvodoù okitanek: *Festa dels Jocs Florals (Gouel ar C'hoarioù-Bleuniou)*, Lourda, hag all.

Klemm a ra moarvat, war galloud kreizener Paris, met ne gredant ket e oa kement-se evitañ, un afer bolitikel, ur gudenn a velestrerezh hep muiken, ne lavaran ket. Meur a hini eus paotred-araok ar Yezh Ok, ne fell ket dezho kleout zoken anv OKITANIA, nag eus ar Yezh Okitanek. Evito, ez eo ar gerioù-se gerioù ijinet, ha nevez 'zo ez eus bet embannet e Toulon, ul levr savet gant Loiez Bayle, o tagañ gar ar spered okitanat: *Le procès de l'Occitanisme*. Aon o deus rak politikerezh okitanat.

Tud all, avat, evel paotred Viure, douget d'ar sokialouriezh, a wel a-walc'h ez eus estreget *melestrerezh* er gudenn-se.

Krog e oa an Aotrou Cubaynes da adlakaat en okitaneg ar c'hontadennoù embannet e galleg gant Jean QUERCY (an Aotrou Calvet, a gav dimp) hag embannet en deus lod anezho dindan an titl-mañ: *Contes de la Vieille France de Jean Quercy*, reprints dits ur emmole carinol per Juli Cubaynes (Lo Gai Saber 378-379).

Tu a vo marteze da zibab unan bennak en o zouez evit Barr-Heol, evel ma oa bet gnet e 1963, niv 5, paj. 50, gant ar gontadenn: *Na harzit ket an Orolaj*.

Da glozañ ar pennad-mañ, e lakaomp un nebeut doareoù hon eus bet, d'ar 4 a viz Eost, digant an Aotrou E. Nègre, diwarbenn marv an Aotrou Juli Cabaynes: *Taget e oa bet bet gant ur c'hleñved diremet (ur c'hrign-bev dre holl), hag en em dennet e oa da gentañ da di ar veleien gozh, da Gaarts. Met er mizioù diwezhañ-mañ, e oa distroet da bresital e barrez. Konkots, e-lec'h*

m'edo o vevañ gant ar person nevez. Gout a ouie e oa deuet en-dro da Konkots da vervel, hag e c'hortoze, leun a beoc'h, ar marv d'e sammañ; a-wechoù, e tiwaske poanioù skrijus a c'houzave gant ners-kalon ha sentidigezh ouzh youl an Aotrou Doue: anat, e oa e klote e soñjoù gant e skridoù...

Marvet eo bet d'an 9 a viz Mezheven 1975. Kanet e voe e oferenñ-interkant e Konkots, d'an 11 a viz Mezheven, goude kreisteiz, dirak ur vikel-vras hag heñt-dud Konkots a gare hag a zouje o fenn. E galleg e oa bet lidet an oferenñ, met en okitaneg, e voe graet al Lennadegoù pennañ diwar droidigezhioù an Aotrou Cubaynes e-unan. E galleg e voe an homilienn gant ur vikel-vras. O vezañ ma oa fall-spontus an amzer, ar maer hag ar chaloni Toulze hag a oa e-sell da zisplegañ o c'haozadennoù er-maez, dirak porched an iliz, o displegas en iliz, goude al lidoù. Ar chaloni Toulze en deus komzet eus labour Cubaynes war dachenn ar varzhoniezh: moulet e vo an destenn okitanek en un niverenn ispisial eus Lo Gai Saber, e miz Ebrel 1976.

An doareoù-se a ziskouez en un doare sklaer penaos emañ kont gant al Liderezh, e Bro-Okitania.

Da glozañ, e kav deomp e c'heñvel, lakaat war gont an Aotrou chaloni Juli Cubaynes, ar c'homzoù-mañ bet troet gantañ diwar ar Salm 91-92, ha na vo ket diaes da lennerien Barr-Heol kompren gant skoazell *Ar Salmoù Brezhonek* bet embannet gant al Liamm

2 — *Es bon de celebrer lavé
E de cantar ton nom, o Subrenaut.*

3 — *De dire, al matin, ta misericordia
E ta fidelitat, al manne de las nuèches.*

4 — *Amb lo saltèri, de detz cordas e la
lira
Amb un inne sus la citara...*

13 — *Tal lo palmèr lo juste florirà
E tal lo cèdre del Liban et creisserà.*

14 — *Plantats dins l'ostal de lavé.
Sul patus de dieu eles florirà.*

15 — *Portaràn frucha en lor quita vielhesa
Rejofuràn de saba e de vertut.*

16 — *Per anonciar consi juste es lavé.
ma Balma.
E que non i a d'iniquitat en el.
(Salm XCII-91)*

NOTENNOU

1 — Gwel. Barr-Heol, niv. 35, miz Mezheven 1963, paj. 46 sq.

2 — Gwel. *Lo Gai Saber*, Mai-Junh 1963, paj. 251: *Memòri sus la version occitana del Novèl Testament.*

3 — Gwel. Barr-Heol op. cit. paj. 48-49.

4 — *Lo Gai Saber*, Mai-Junh 1959 *«Soi ieu la sirventa del Senhor»*. Prezegenn e Lourda evit perc'herinded Okitaniaj.h.a.

5 — Kontadennoù ar Frañs kozh, gant Jean Quercy, adlakaet en o stern karsinol gant Juli Cubaynes.

6 — En destenn hon eus graet gant Jul ha Lili (stumm okitanek). Evit an anvioù-lec'h okitanek, gwel. Barr-Heol, niv. 38, Meurzh 1964.

50 Breizhad yaouank e Bro-Alamagn Bavaria

(4-25 a viz Gouere 1974)

Rakskrid : YANN TALBOT
Skrid : M. A. KOSIG
Goude-skrid : YANN TALBOT

RAKSKRIDIG

Amañ, e kaver un danevell eus ur veaj graet warlene, gant 50 krennard ha krennardez yaouank eus Bro-Gernev da Bavaria, war ribl an Danav ha da c'houde, e Baden-Wurtemberg, dres e-kichen mammenn ar stêr-vras, tost-tre ouzh kastell brudet Sigmaringen (e lec'h ma oa aet ar marichal Petain da repuñ e dibenn ar brezel diwezhañ, e miz Eost 1944) hag ul lev hepken diouzh manati hollvrudet Beuron.

Me em eus c'hoant hepken evit digeriñ ar pennad da lavarout ur ger diwar-benn aozadurioù ar beajoù evit tud yaouank en Alamagn.

Ur gevredigezh a-ratozh a zo evit se: an O.F.A.J. (*organisme franco-allemand de la jeunesse*). Ragaorañ a ra ar beajoù evit ar strolladoù lakaat a ra pep tra prest evit ar predoù, ar gweladennoù, an degemeredegoù. Ha setu perak hon eus gallet ken aes ober anaoudegezh gant kement-se a dud en Alamagn. Fellout a ra din amañ trugerekaat (salv ma vefe lennerien alman eus

Barr-Heol!) an holl Alamaned eus Bavaria hag eus Baden-Wurtemberg o deus hon degemeret hag hon skoazellet ken brav ha ken efedus e meur a stumm. Aze, em eus komprenet ez eus ur spered nevez en Europa. Ni, Breizhiz, a zo re droet hon daoulagad war ar pezh a dremen e Bro-C'hall, ha ne welomp ket emañ ar gwir vuhez marteze, ha dazont Europa en tu all da harzoù Frañs; an Alamaned am eus kejet ganto n'emaint ken troet gant sord'hennoù kozh al lore'h broadel germaniat: ken ma komprenet mat kudennoù ar broioù bihan suj evel hon hini. Evito, ne oa kudenn ebet: Breizh a zle kemer perzh evel ur vroad dezhi hec'h-unan e savidigezh ar stad europat kevredet.

Ur gerig a skrivin c'hoazh: kavet em eus Alamaned dedennet gant ar studioù keltiek. Pa oan o tont eus Stepperg (hor c'hamp kentañ) evit mont war-du Buchheim, o treuziñ Bavaria war he hed, ez on chomet a-sav gant va gwetur en ur stal-esafis. Ur paotr yaouank a oa o servijiñ an dud. Pa welas ar BZH a zo war du a-dreñv va c'harr, e c'houlennas diganin en alamaneg hag-efi e oan o tont eus Breizh. Da c'houde, e c'houlennas hag-efi e oan brezhoneger. Ha neuze, e lavaras din e oa ur studier eus Skol-Veur München hag e oa dedennet-tre gant an holl yezhoù, dreist-holl gant ar yezhoù keltiek. C'hoant en devoa da c'houzout peseurt levrioù a oa ar re wellañ evit studiañ ar Brezhoneg. Efi e-unan eo a venegas din yezhadur ha geriadur Roparz Hemon a oa bet komzet dezhañ diwar o fenn gant ur c'helenner bennak moarvat. C'hoant en devoa da c'houzout hag-efi e oant ar re wellañ, ha pelec'h o frenañ. Setu me eta o skrivañ dezhañ war un tamm paper chomlec'hioù «Al Liamm» evit komanantifi d'ar gelaouenn, ha chomlec'h an dimezell Janed Kellhe evit prenañ al levrioù. Ne ouzon ket hag-efi ez eus bet ur c'houmananter ouzhpenn d'«Al Liamm», a c'houte-se, met spi am eus e vo aet ar brud eus hon bro hag eus hor yezh un tamm bihan pelloc'h.

Ur fed all c'hoazh mar fell deoc'h: ar paotr yaouank hon degemerat e Buchheim a oa dedennet-tre gant emsav ar broioù bihan en Europa. Anavezout a rae kudenn Breizh en un doare spis-tre, ur bam kleout anezhañ oc'h ober goulennoù ken sklaer. Anavezout a rae taolioù an F.L.B., barrek e oa da gomz diwar-benn an divroañ e Breizh, kudennoù al labour-douar en hor bro a anavez ivez, ha, zoken, e oa barrek da reiñ sifroù ha stadegoù. Me a oa manet, me lavar deoc'h!

NEVEZ DEUT ER-MAEZ

TANGI MALMANCHE

**GURVAN AR
MARC'HEG
ESTRANJOUR**

pezh-c'hoari

Priz..... 24,00 lur
war baper kaer..... 28,00 lur

TUDUAL HUON

FRI KORLOKO

(bannoù treset)

Priz..... 24,00 lur
war baper kaer..... 28,00 lur

YOUENN OLIER

AN DEIZ-HA-BLOAZ

(180 pajenn
danevelloù)

War baper boutin..... 28,00 lur
War baper kaer..... 30,00 lur

LANGLEIZ

**ROMANT AR ROUE
ARZHUR**

Ul levr a vent vras (19 x 23)
208 pajenn

lizherennoù-tal ha golo treset gant
an oberour

Priz..... 36,00 lur
War baper kaer..... 42,00 lur

chomlec'h :
Dell J. KEILHE, 47, Ru an Itron-Varia
22200 GWENGAMP
K.R.P. 1136-82 ROAZHON

12

Er penn e oa eus kelc'h «Yaouankizoù kristen ar Maezioù» evit e gorn-vro ; ha studiet oa bet gant e strollad, kudennoù ar rannvroioù eus Europa a goll o foblañs hag o zud yaouank gant an divarded hag an diouer a uzinoù. Setu perak ec'h anaveze kudennoù Breizh, Kembre, Italia ar C'hreisteiz (Mezzogiorno) hag all.

Ha bremañ, e lezan ar gaoz gant Mari-Ann eus Bulien.

Yann Falbot

SKRID

Pennad kentañ : E STEPPERG

GOURE 4 —

Ar re yaouank a blij dezho beajñ gant nebet a arc'hant ha nebeut a frejoù ! Mont dreist-holl da welout broioù estren. Setu ma oa 44 bugel eus Rostren, d'ar 4 a viz Gouere 1974, da 5 eur diouzh ar beure, o vont e beaj. Kan ha cholori gante diouzhtu ; tamm keuz ebet dezhe o kuitaat Breizh lezet pe brestet, mar kirit, e-pad an amzer-se, d'an दौरisted.

44 bugel pe grennarded a oa eta er c'harr-boutin, gant ar blenier hag e wreg a rae war-dro ar re glañv, ha pevar monitor : Gi, studier e Roazhon, Adrien, studier e Sant-Brieg, Annaig, studierez e Roazhon, ha Mari-Anna, skolaerez. Ar rener, ur beleg yaouank en doa ivez e garr-tan hag a gemere gantañ ar vugale a veze klañv er c'harr-boutin... Ret debrif, memes tra, hag abalamour da se, ez eo arabat ankouna-c'haat ar c'heginer hag ar geginerez : Jef Philippe hag Yvette, e wreg, ha Youn vihan, o mab daou vloaz. Kalz a hent hor boa graet en deiz kentañ : aet e oamp betek Langres hag eno hor boa kousket en ur skol.

GOURE 5 —

Da 7 eur diouzh ar mintin, e oa prest an holl evit erruout primoc'h e penn hor beaj : Bavaria ! Brav e oa an amzer. E Mulhousen, hor boa kavet ur jubennour a oa en e garg hor sikour, daoust ma oamp div o c'houzout alamaneg, ha Yann, ar rener, ivez.

Lakaet e oa deomp debrif da greisteiz en un ti-debrif en Eitenheim, met dilere'het oamp bet war an harzoù e Neuf-Brisach e lec'h ma oa ret cheñch arc'hant. Da 5 eur, an hini hor boa debret en ti-debrif ; mat-tre e oamp bet degemeret. Da hanternoz hanter, ez omp degouezhet e Stepperg, ur voure'h e-tal Neuburg-an-Donav, hag Ingolstadt. Ur bern tud a oa ouzh hor gortoz :

familhoù, re yaouank ar voure'h, ha dreist-holl, Peter Hoffmann a oa da ober war hon tro e-keit ha ma vijemp e Stepperg. N'hor boa ket amzer da sevel hon teltennoù : ar baotred a gouskas en ur soñter, hag ar merc'hed e teltennoù savet gant an Alamaned.

GOURE 6 —

Degemeret omp bet gant ar maer en ti-debrif kontet deomp istor ar barrez ha ar kerieter pegen eürus e oa ouzh hon amzer.

En ti-debrif, hon eus debret da greisteiz : kig-soubenn gant toazennoù, gaden, tomatez, konkonzrez ha patatez e mesket. N'eo ket re zishefvel ar boued gant hon hini. Goude merenn e oa ur dachenn-football (ur gevezadeg-velldroad, mar kavet gwel !). Kollet o doa ar Vretoned : 6 mizh 5, daoust d'an hopadennoù ha d'ar «Gwenn-ha-Du», war an touch... Diouzh an noz, evel bemnoz e-pad hor beaj, e veze kanet ha danset en-dro d'un tantad : donet a rae ur muzisian alaman hag ur strollad reoù yaouank.

SUL 7 GOURE —

Aet e oa an holl d'an oferenn da iliz Stepperg, oferenn lavaret gant Yann, a-gevret gant ar person ar barrez. Ret eo din lavarout diouzhtu e kavan brav-tre an ilizoù e Bro-Alamagn, leun a zelvannoù a dalvoudegezh, ar volz livet da daolennañ buhez Jezuz hag istor ar Reljion. Bez'ez eus un dra hag en deus plijet d'an holl : e fin an oferenn e oa deuet leun a dud e-tal an dachenn-gampañ, hag o devoa goulennet unan, daou vugel pe ouzhpenn evit mont da dremen ar sulvezh gante. Tud 'zo o doa graet 10-20 kilometrad evit kaout unan bennak. Hag an holl vugale o vont laouen gant bugale ar familhoù : «Hemañ a gomz galleg» eme unan ; «Ni a raio gant ar saozneg» eme re all. «Me a vo tu din da gomz alamaneg», eme unan all, lore'h ennañ.

Debret o merenn gante, e voe kaset darn anezho da weladenniñ ar c'horn-bro, darn all d'ur c'hafedi da zebriñ skorn pe da evañ bier. Met sur on o doa sellet holl ouzh ar skinwel, da 3 eur, peogwir e oa «Koupenn-ar-Bed ar Velldroad» : Bro-Alamagn ha Bro-Holland. An Alamaned a veze lore'h eme pa verke Bro-Alamagn, met nervednek hag en imor fall pa verke Bro-Holland. Ur «Schlusk»-ha trinkadenn a veze evet evit pep taol er pal. Ha debret gachenn, gachenn a bep seurt gant koaven, sivi, graet holl gant itron an ti.

Diouzh an abardaeg, e tistrojont holl en-dro gant leun a brofoù pe arc'hant, ur chomlec'h, ha laouen. Chomet e oa bet an holl vugale en-dro d'an tan, da gomz, da ganañ ha da c'hoari betek n'ouzon ket pet eur en noz.

LUN 8 —

Holl o devoa c'hoant da welout penaos e veve an Alamaned, penaos e labourent. Setu ma oamp aet da welout un ti-laezh e-lec'h ma veze labourer 150 000 litrad laezh bemdeiz. Lakaet e veze al laezh e boestoù bihan kartofis. Lod anezhañ a veze graet chokolad gantañ pe lakaet vanillez ennañ. Pell e chom mat al laezh er boestoù-se. Gwerzhet e vez dreist-holl e kreisteiz Bro-Alamagn, met ivez en hanternoz. Se a ziskouez penaos er vro e-lec'h ma oamp e oa dreist-holl menajoù (atantoù), met menajoù bras gant kalz a vekeñkioù.

Ed a veze lakaet ivez, met bez' e oa kalz a barkeier dindan c'heot. Er voure'h edo an holl venajoù, hag ar parkeier neuze tro-dro. Kalz pinvidikoc'h ez eo ar venajerien eno eget e Breizh, peogwir ez eo an douar hag an ti-feurm dezhe. Kent kuitaat an ti-laezh, e oa bet roet ur bannig-laezh da bep hini da evañ, ha da Yann, meur a litrad evit dijuniñ ar vugale.

Goude merenn e oamp aet da weladenniñ ur vreserezh-bier e-lec'h ma vez graet bier ken brudet Bavaria. D'ur gontez e oa al labouradeg, anvet Moy. Displeget e oa bet deomp penaos e veze graet bier ha gant petra : houpeh, dour, goell, gwennoù-vioù, ha kerc'h. Iskis e oa : tremen a rae ar bier dre vevioù eus ul lec'h yen-tre d'ul lec'h tomm-spontus. 9 sizhun a vez ezhomm araok ma vez mat ar bier da evañ. 8 900 litrad an eur a vez graet, ha 30 000 hektolitr ad ar bloaz. Se a oa ur vreserezh krenn. 38 labourer a vez implijet. Evel just, e oa bet kinniget bier deomp da evañ, ha pep hini en devoa ar gwir da gas e werenn gantañ. Soñj en devo pep hini eus ar bannig-bier fresk-se !

MEURZH 9 —

An holl a anavez München (Munich) e Bavaria, e-lec'h ma oa bet ar «Chomlec'h Ollmpek» e 1972 ha «Koupenn ar Bed» ar bloaz-mañ. Ur gêr vras ez eo München ha brav a-walc'h. En ur zegouezhout, hor boa treuzet pezh a zo anvet «Kampou Eizvat München», en ur dremen dirak an Ti-kêr, hor boa gwelset goude eus a-dost. Un iliz vras gant daou dour warni a zo e-kreiz kêr. Aet omp d'he gwelout, ha kemeret ar saverez-diskennerez da vont betek kerc'h : eus kerc'h, ez eus tu da arvestiñ tro-zro ouzh ar gêr vras : an ilizoù, an Ti-kêr, ar Mirdioù, an Ti-c'hoariva hag, evel just, tour

13

ar Skinwel e-tal ar C'helo'hva Olimpek.

Debret hor boa en un ti-debrif
«*Deutsches Museum*», war bord an Isar
e-lec'h ma'z eus tu da welout istor ar
Merdeñ (pe ar verdeadurezh) eus ar vag
vihan betek ar vatimant-vrezel, ar vatimant
brasañ ha modernañ. Istor an Aervegerezh
ivez : Baloñs Mongolfier, ar Blaverez, ar
C'harr-nij-bezel hag ar C'harr-nij-beaj.
Istor al Lijorvegerezh an Aerospasial, mar
kavit gwel, gant Apollo, ar fuzeennoù hag
ar c'habinennoù bihan-skudennet. Istor ar
Gimiezh gant an traoù bet ijinet gant
gouizieien vrudet. Istor ar Fizik, ar Muzik,
ar Moulerezh, al Luc'hskudennerezh, ar
Fifvskudennerezh (Sinema), Gallout a rae
pep hini er Mirdi mont da welout ar pezh a
oa diouzh e c'hrad...

Goude-se e oamp aet da welout ar
«*Stadium Olimpek*» pe Tachenn ar Sportoù
Olimpek, ha Tour ar Skinwel. Bras-bras
spontus eo tachenn ar sportoù olimpek,
gant parkeier, pezhioù-tiez, ar savadurioù
evit an arvesterien. Gallout a rae pep hini
gwelout dre e spered an engroezioù-tud
tremenet dre eno !

GOUERE 10 —

10 kilometrad war-droad o deus graet
ar vugale evit krapat war ur menez bihan
e-kreiz ar c'hoadoù. Eno ez eus mougeviou
ha kalz a wez-sapr. E Bro-Alamagn, ez eo
naet ar c'hoadoù ; atav e vez ur c'hoadou
pe zaou karget d'ober war o zro. Ne vez ket
kavet ur brank brein o ruzañ ; ha pa vez
diskaret gwez e vez adplantet reoù nevez
diouzh tu. D'an noblañs pe d'ar Stad, pe ivez
alies, d'al labourerien-douar, ez eo ar
c'hoadou.

Setu eta hor bagad war an *Hütting auf
Dengilberg*, skuizh goude bezañ krapet
evel-se. Ha naon dezhe ! Met setu Peter
Hoffmann gant e garr bihan ennañ boued
ha peadra da c'hrihañ silzig ha kig...
Dibabet ur c'houign a-dreuz ur roc'hell evit
grilhañ kig ha debriñ. Pebezh plijadur !
Kalz muioc'h a naon a vez en ur c'hoad bras
e-giz-se. Goude merenn, e oa graet c'hoarioù
er c'hoad ; ha neuze, e oa laosket pep hini
en e opsiou : chom er c'hamp, mont da
Eichstät, ur gêr vihan vras da neuñ e
poull-kêr.

Diouzh an abardaez-noz, e oa bet un
tan-artifis ha dañset.

GOUERE 11 —

Pep strollad-bugale en devoa da ober
ur rentañ-kout war ar pezh a soñje
diwar-benn an toullad-devezhioù tremenet e
Stepperg, diwar-benn buhez an dud, ar

pezh a oa plijet dezhañ... Goude merenn, e
oamp bet degemeret gant maer *Neuburg an
Donav*, ha neuze, e oamp bet o welout an
Ti-kêr, ar Mirdi, ur c'hastell hag an iliz,
anezhi un iliz brudet-tre. Goude e c'helle
pep hini mont e kêr da brenañ ar pezh a
gavje mat, pe mont d'al lec'h a garr...

Diouzh an noz, e oa ar velhadeg
diwezhañ a-raok mont kuit ac'hanañ. Deuet
e oa ul laz-seniñ alaman, ha kalz a oa ar
familhoù o devoa hon degemeret. Gant
Sketchoù, dañsoù, ha kanaouennoù oamp
bet aozet gant ar Vretoned.

Eil Lodenn : E BUCHHEIM

GOUERE 12 :

Deuet e oa ur bern tud da lavarout
kenavo deomp, ha meur a hini anezho, evel
eus hor bagad-ni, a oa trist pa oamp o
kuitaat *Stepperg*, d'an 12 a viz Gouere.

Tremenet e oamp dre *Augsburg*,
Biberach, evit mont etrezek *Buchheim*, ur
vourc'h vihan e traoñienn an Danav, ha
'tal-kichen *Siegmaringen*, *Mebkirch*, *Beu-
ron*. Meur a wech, evel just, e oamp ehanet
ha diskennet eus ar c'harr-boutin da zebrif
war ribl an hent, e ti «*Vari-C'hlaiz*», evel
ma leverer e Bro-Dreger. Ouzh hor gortoz,
e penn hon hent, e oa un Alaman yaouank
Hans Peter Fritz, hag a ra war-dro an dud
a-strolladoù. Dleet e oa deomp kampañ war
ribl an Danav, 'lec'h ma oa dija ur bern
touristed, met re ger e oa, hag a-barzh ar
fin, hor kavet, hep re a boan, ur park hag a
oa d'un den kozh 73 vloaz, e-tal ti un
den hag a oa perc'henn un uzin vihan.

GOUERE 13 :

Aet omp da welout kastell *Siegmaringen*,
ur c'hastell brudet en istor Bro-Ala-
magn ; hag eno e oa diskouezet deomp un
diverrañ eus Istor an Alamagn a-dreuz
buhez tiegezh an Hohenzollerned. Di e oa
deuet Laval ha Petain da glask repu p'o
devoa gwelet e oa kollet pep tra evito.
Taolennoù-chase, armoù a bep seurt,
pallennoù, livadurioù, boullou gwer-strink,
arreburi a briz vras, un diskouezadeg
pallennoù-gobilin eus Bro-Bortugal.

Goude merenn, hor boa baleet kalz evit
hedañ an Danav ; brav an traoù gant ar
roc'hell hag ar gwez. An hini a gare a c'helle
mont da neuñ en Danav, pe mont d'ar
c'hoad pe d'ar parkeier da c'hoari.

GOUERE 14 :

Oferenn lavaret gant Yann, en iliz
Buchheim. Plijus-tre e oa, ha dreist-holl

p'en devoa lennet an Aviel e teir yezh ;
galleg, germaneg ha brezhoneg. Brav-tre e
teue an alamaneg gant Yann... Amañ, ez a
an holl d'an oferenñ d'ar sul pe d'ar sadorn.
Kanañ a ra an dud cilet gant an ograou.
Katolik eo an darnvuiañ eus an dud.

Goude merenn, pa oa fall an amzer, e
oamp aet da welout un iliz eus ar c'haerañ,
euz *Mebkirch*. Un iliz barok gant kalz a
pallennoù livet, hag a zelwennoù. Diouzh
an abardaez, e oamp aet d'ur gouel poblek
euz *Neuhausen*, mann 'met vit diskouez d'ar
vugale Petra e oa (Met, me 'soñj din emañ
petra evel e Breizh : ar re yaouank a eve re a
petra).

GOUERE 15 :

Hoarioù volley-ball, melldroad, kartoù. Da
d'eur 1/2, ez omp aet war ribl ar *Bodensee*,
un lenn vras. Hag e-skeud-se ez omp antreet
e meur a iliz. Diouzh an diavaez, n'eo ket
gwall-vras an ilizoù, met en diabarzh, ez eo
dishefvel. Kit da welout iliz *Birnau* war
c'hann ar *Bodensee*, un iliz barok ivez eus
1750, ha kaer-meurbet. E *Meersburg*, hon
eus kemeret ar vatimant evit mont da *Staad*.
Lakaet e oa bet ivez hor c'harr-boutin war
ar vatimant. Pelloc'h e oa un enezenn
perc'hennet gant Sveden hag Alamagn :
enez *Mainau*. Leun eo an enez-se a vleuniou
hag a blant a bep seurt : roz, gwez-sitroñs,
palmez. En ur zegouezhout e weler ur groaz
gant 3 sant, en dour.

Goude-se, ez omp bet e Konstañs : ar
ger-mañ a zo an hanter anezhi e
Bro-Alamagn hag an hanter all e Bro-Suis.
Baleet hon eus er porzh ha neuñ.

Diouzh an noz beilhadeg, dañsoù
breizhat hag all en ur park-kampañ a-gevret
gant ar re yaouank euz *Buchheim*.

GOUERE 16 :

Roet hon eus bet 4,5 mark (9 lur) da
bep bugel eus hor bagad, hag un tamm
bara, ha kaset anezho 35 km diouzh
Buchheim war-zu an Hanternoz : dleet eo
dezh o chom daou zevezh strolladoù bihan,
dezh o da ober ar pezh a garont gant o
arc'hant hag o amzer. Darn a chom en
draoñienn, da ziskuizhañ ha da glask ul
lec'h da dremen an noz ; darn all a ya betek
ar gêr nesañ d'he gwelout ha da brenañ
peadra da zebrif ; darn a glask ur plas da
gousket e ti venajerien, ha sikour anezhe
e-pad an deiz : n'o deus ket bet a chafis,
peogwir ez eus bet glav ; ha klevet hon eus
lod o lavarout o devoa ranket kousket
dindan ur wezenn.

GOUERE 17 :

Ret d'an holl vugale bezañ distro
a-benn 5 eur pe 7 eur goude kreisteiz...
Laouen e oant holl o kontañ deomp o
zroioù. Unan : «*Heuliet em eus an
hent-houarn ; leun a naered a oa war ar
c'hleuz ; pa dremene un tren, am beze aon
spontus*». Unan all : «*Roet ez eus bet din da
zebrif en un ti-feurm e-pad an daou
zevezh*».

GOUERE 18 :

Enklask diwar-benn a bep seurt traoù,
a-strolladoù bihan : pet ti-feurm a zo er
barrez ? peseurt *lands* ? peseurt relijion ?
peseurt politikerezh ? penaos emañ ar
vuhez en tiez-feurm, en ostalerioù, el
labouradegoù ? daoust ha kavet e vez
labour aes a-walc'h ? Ret mont betek
Tuttlinger, 20 km diouzh *Buchheim*.

Goude merenn, e rankomp chom en ur
sal, peogwir e ra glav : c'hoarioù a bep
seurt. Diouzh an noz, en un ostaleri
(*Gasthaus*), c'hoarioù gant alamaned -
yaouank.

GOUERE 19 :

E-pad an deiz : rally er barrez-mañ hag
er barrez 'tal-kichen *Buchheim*.

Hedañ ar c'hoad a gaver ennañ kastell
Bronnen ; pelloc'h, e kaver ur «*Vougev
Lourda*», ha goude bezañ heuliet an
draoñienn e tegouezher e manañ *Beuron*,
bet savet e 1077, gant un iliz brav-kenañ.
Eno, en devoa Yann lavaret an oferenñ ;
ha goude-se, e oamp aet da welout ar
Peterfelsern, ur mell roc'hell gant ur groaz
war-benn. Pelloc'h neuze, en ur zerc'hel da
heuliañ an draoñienn e tegouezher e kastell
Waldenstein. Kempennet eo bet ar c'hastell
kozh-se evit ober un ti-yaouankiz : re vras
eo bet kempennet en ur stumm, rak ne
greder ket fidval re gant aon da derrañ un
dra bennak...

GOUERE 20 :

Kevezadeg veldroad etre ar Vretoned
hag an Alamaned. Ur wech ouzhpenn, ne oa
ket brav an amzer ; glizhaj a rae. Ur wech
ouzhpenn, ez a ar maout gant an Alamaned,
met plijadur a zo bet memes tra !

GOUERE 21 :

An oferenñ lavaret gant Yann en iliz
Buchheim. Da Yann e tegouezhe ober ar
sarmon. Petra 'reas ? Skrivañ e sarmon e
brezhoneg ha troet e voe e germaneg gant
Annaig ha Mari-Anna. Tennet e oa an
datvez eus an Aviel hervez Sant Lukaz (X,

38-42), istor Jezuz e ti an div c'hoar Marta ha Mari. Sed-efi amañ :

«Alies er vuhez pemdeziek e soñj deomp hon eus ezhomm eus ur bern traoù : arc'hant, ti, boued, arrebeuri, gweturioù, ardivinkoù a bep seurt, enorioù ivez ha traoù all... Soñjal a ra deomp-ni ne c'hellomp ket bevañ hep se, ha klask a reomp berniañ madoù evel pa vefent gwarez hor buhez. A-benn ar fin, ne fizomp ken nag e Doue, nag en hon nesañ ; ne fizomp ken nemet en traoù diavaez.

Jezuz a zegas da soñj deomp ez eus un dañjer bras evidomp, mar ne welomp ket e teu an aferioù diavaez da vougañ hor c'halonoù. *Pet den er bed a-vremañ a zo barrek da ober un tamm sell a-dreñv war e vuhez evit dibab etre ar pezh a rank dilezel hag ar pezh a rank mirout... An darnvuiañ n'o deus herzh-kalon a-walc'h evit en em zizober eus ar pezh a zo re en o buhez... Evel just, n'eo ket kaout un ti, pe un tamm madoù a-gostez a zo da damall, met bezañ re stag oute ha bevañ evel pa vije ar madoù-se ar pep pouezusañ evidomp.*

Ni a zo deuet amañ, en ho touez, hanter-kant a dud yaouank, ha n'hon eus ket kalz a dra ganimp-ni : na ti, na kalz a arc'hant, nag an aezamantoù pemdeziek. Ennomp ne oa nemet fiziañs hag a esperañs. Fiziañs hag esperañs en dud ha Doue. Evel Maria, c'hoar Marta, hon eus dibabet, me a soñj din, al lodenn wellañ. Ha setu perak n'eo ket bet en aner : degemeret omp bet evel mignoned, evel breudeur, gant tud ar barrez. Ha lodennet ez eus bet etrezomp an holl vadoù a oa ezhomm. Bet hon eus lojeiz, bet hon eus boued, roet ez eus bet deomp peadra da dommañ ; heñchet, aliet, sikouret omp bet e meur a stumm. Trugarekaat a ran tud ar barrez en anv an holl vugale.

Ur gentel gristen a zo aze evidomp. Mar befemp deuet davedoc'h gant madoù, arc'hant, enorioù, lorc'h, ne vijemp ket bet degemeret ken brav, ha ne vije ket bet a zarempredoù hag a vignoniezh ken tomm. Met peogwir hor boa dibabet al lodenn wellañ, hini ar fiziañs, ez omp bet degemeret evel breudeur.

Arabat deomp eta lakaat er penn kentañ eus hor preder ar madoù hag an aferioù diavaez. Lakaomp er penn kentañ eus hor preder ober bolontez an Aotroù Doue en ur heuliañ an Aviel ; ur galon hag ur spered digor, prest da respont da c'halv Doue ha da selaou e lavar.

Selaou lavaz Doue evel ma ras Maria eo sankañ don ar c'homzoù santel ennomp evit ma tougint frouezh dre hon oberennoù. Un dra hepken a zo ret, eme Jezuz, hor Salver :

selaou hag ober bolontez Doue en doare da garout dalc'hmat muioc'h.

Evel-se hepken e kresko ar vignoniezh hag ar peoc'h etre an holl dud. Amañ, e Buchheim, hon eus klasket reiñ ur skouer eus ar garantez gristen. Dibabet hon eus al lodenn wellañ. Amen.

Tremenet o deus ar vugale ar stivezh e ti o mignoned alaman e Buchheim, nijadur o deus bet ivez. Met n'eo ket ar memes degemer hag e Stepperg. Eünoe'h eo an dud, menajerien hogozik holl. N'eo ket ken pinvidik an douar evel e Bavaria ha Baden-Wurtemberg. Tost emeur ouzh ar Schwarzwald (Ar Forest Du). Kalz a goud a zo. Un dra iskis : chom a ra ar saout atav en o c'hraoù, kerc'het e vez geot dezhe bep beure gant an traktor hag ur mekanik a-ratozh. Poan o devez ar saout-se o vale pa 'z eont er-maez. E pep ti-feurm, e vez ar bern-teil a-fas d'an ti, ha tu a zo da dremen eus an ti d'ar c'hraoù e-lec'h ma kaver saout ha moc'h a-gevret. Bep beure ha bep abardaez ez a mestrez an ti da gas al laezh d'an ti-laezh gant he c'harrigell.

GOUERE 22 :

Aet omp betek Tuttingen, darn da neuial, darn all da breñañ traoù ha da vizitañ kêr. Diouzh an noz beilhadeg e ti Hans Peter : beilhadeg ar c'himiad.

Kent klozañ ar notennoù-beaj-mañ, eo ret din menegiñ hon eus bet koulz lavarout atav amzer fall ; met ken mat e oa bet an degemer ken ec'h ankounac'haemp ar glav. Debrif a raemp en un tankardi ; ar baotred a gouske en ur solier foenn, en un ti-feurm, hag ar merc'hed en ur solier all. Darn o devoa kavet ur familh d'o lojañ.

AN DISTRO

GOUERE 23 :

Da 10 eur diouzh ar beure, hor boa kuitaet Buchheim evit Bro-Suis. Beajet hor boa hogozik e-pad an deiz. D'abardaez, e oamp tremenet dre ur vourc'h vihan hag eno hor boa prenet chokolad ken brudet ha kenmat eus Bro-Suis. En ur skol e oamp bet o kousket, en noz-se. Bet e oamp o welout ur c'hastell hag a servij bremañ da di-barn. Gwelout a raed ar brizonidi e-krec'h, drek barrinier-houarn, reoù ha n'o devoa ket an aer da vezañ maleürus. Sur a-walc'h edont o c'hortoz o zo da vezañ barnet.

GOUERE 24 :

Setu ni bremañ war hent Bro-C'hall. En ur dremen ez omp aet da welout un iliz vodern ijinet gant Le Corbusier : Itron-Varius-an-Nec'h. Ne oa ket plijet d'an holl ; ret eo kompren arz an deiz a hiziv evit karout al livadurioù war ar mogerioù, an touloù bihan er mogerioù evit ar sklerijenn, an touloù gwenn e simant houarnet. Dispar e vez gweledva : Menezioù-Vosegen.

E Copainville, e Troyes, hor boa kaset an nozvezh. Un taol kasaus e oa en em gavet eno gant Yann : laeret e oa d'ar 120 000 lur kozh, en e wetur...

GOUERE 25 :

Neuze an distro evit mat etrezek Breizh. A-benn 8 eur 1/2 diouzh an noz, e oamp degouezhet e Rostren, skuizh-marv, met laouen pep hini ha leun e spered e advorennod c'hwek eus o beaj.

M. A. Kosig

GOUDE-SKRID

Div notenn a skrivin c'hoazh en tu all da zanevell Mari-Ann.

DA gentañ, diwar-benn al live-bevañ en Alamagn ar C'hornog. Tremenet hon eus teir sizhunvezh en div rannvro a zo ar re heñvelañ ouzh Breizh evit ar pezh a sell ouzh an ekonomiezh : Bavaria ha Baden-Wurtemberg a zo troet muioc'h gant al labour-douar hag an douristelezh eget gant an ijineriezh. N'eus ket kement-se a uzinod, nemet labouradegoù boued, ha neuze fabrikoù bier. Setu perak emañ poblañs ar maezioù o kozhañ hag o koazhañ, gant an divaeziañ ha an diboblañ. N'eus nemet un nebeut kerioù bras hag a zalc'h da greskiñ : München da skouer, hag ivez Freiburg, Ulm, Nuremberg, Hogen. zoken er rannvroioù isdiorroctañ eus Alamagn ar C'hornog, e weler anat emañ al live-bevañ kalz uheloc'h eget e Breizh : n'eus nemet gwelout an tiez, o stumm diavaez pinvidik, ken er c'herioù bihan hag er vilajennoù, ha dreist-holl, en diabarzh : ar pellgomz e pep lec'h, salioù-kibellañ e-leizh, skinwel e liv e pep lec'h, ar c'hirri bras ha kreñv (Mercedes, Taunus, Volkswagen, hag all). Ouzhpenn-se, eo naet pep tra, ar c'herioù, an hentoù, ar maezioù. O sellout ouzh ar

stadegoù em eus gwelet emañ al live-bevañ en Alamagn dre-vras uheloc'h eus un drederenn eget e Bro-C'hall. Hag al live-bevañ e Bavaria uheloc'h eus 40 % eget e Breizh. Unan eus abegoù donañ an diforc'hod-se eo an disheñvelerioù er framm politikel. Ret eo derec'hel soñj eo Alamagn ar C'hornog ur stad kevredadel (federal). Ha pep rannvro (pep *lands*) he deus he frankiz evit kas war-raok he buhez ekonomikel ha kevredigezhel. N'eus ket a greizennañ. Er c'hontrol, an holl oberennoù a zo digreizennet ar muiañ posubl, war dachenn an deskadurezh, ha war hini an ekonomiezh. Pep land a zastum arc'hant evit-se dre an tailhoù. Ha neuze, pep land a c'hell kas war-raok an diorren a zere ar gwellañ ouzh e ezhommoù hag ouzh e c'halloud.

Ur gerig c'hoazh diwar-benn Helvetia. En ur zont en-dro hon eus tremenet Bro-Helvetia ha treuzet ker vras Zurich. C'hoant en boa da dremen un devezh hag un nozvezh e Jura helvetiat galleg. D'an ampoent-se edo dres poblañs Jura o paouez votif a-du gant hec'h emrenerezh diabarzh evit sevel ur c'hanton dezhi hec'h-unan, hag en em zistagañ eta diouzh kanton Bern germaneger ha protestant. Diouzh tu pa'z omp degouezhet e Jura galleg hon eus gwelet bannioù Jura, glas ha gwenn, e pep lec'h ; enskrivadurioù a-du gant an emrenerezh war ar mogerioù. Treuzet hon eus Delemont, kerbenn ar c'hanton nevez, ha kousket e Porrentruy, dres e-kichen herzoù ar stad c'hall. Ur fed iskis em eus merzet eno e Jura. Korn-bro Delemont ha Porrentruy (Jura uhel) en deus votet a-du gant an emrenerezh gant un dregantad uhel-tre : ouzhpenn 75 %. Korn-bro germaneger Laufont en deus votet ivez a-du gant an emrenerezh (evit krouñ ur c'hanton galleg eta) met gant un dregantad kalz izeloc'h dija (aes eo kompren !): 55 % eus ar mouezhioù. Met pastell-vro Moutiers, hag a zo galleger koulskoude, en deus votet a-enep d'an emrenerezh gant an hevelep dregantad : 55 % eus ar mouezhioù. Fellout a ra dezho eta chom stag ouzh kanton Bern germaneger. Petra a zo kaoz eus se ? Ac'hanta ! pastell-vro Laufont, hag eñ germaneger, a zo katolik dre-vras. Met pastell-vro Moutiers, hag eñ galleg, a zo protestant dre-vras. Setu ur meskallhez etre politikerezh, broadelezh ha relijion.

A-benn an diwezh, al levezon relijiel eo bet an hini kreñvañ. Ha bremañ, e vo ret da dud Jura mouezhiañ adarre evit gouzoug hag eñ ar c'hallegerien evelto eus pastell-vro Moutiers o deus ar gwir d'en em zistrannañ

oberenn gant tud a-vicher : reizhet-mat ha displeget mat ar gudenn. Ijinus a-walc'h e voent ivez evit dilezel danevell an darvoudoù evit kinnig d'al lenner testenn an dielloù. Dibonet e oa bet dija meur a wech ar fedoù gant La Borderie pe gant J. Lemoine, h.a. neuze perak adkregiñ ? Hag-eñ ne vefe ket gwell dibab an dielloù gwellañ hag o reñf evel-se d'al lennerien, d'ar re-mañ da varn drezo o-unan ?

Gallout a reer evelato kaout abeg en ur seurt doare-labourat ha lavarout n'eo ket evel-se e vo graet ur gwir labour-istorour. Rak, n'eo ket a-walc'h kavout hag embann an dielloù ; ret eo adlakaat an darvoudoù en o lec'h hag en o amzer, en o amdro, ma vint komprenet mat ha barnet en un doare reizh, diouzh spered ar mare ma oant bet degouezhet.

Talvoudus ha gwirion ez eo an testennoù embannet amañ ; met penaos gouzout ez eo bet embannet kement testenn anavezet a zo ? Gouzout a oar an holl ne vez ket lavaret *Ar Wirionez*, ma ne vez ket dispaket ar wirionez en he fezh. Piv n'en deus ket anavezet ur skrivagner pe ur c'helener bennak o lezel a-gostez fedoù a-enep un dezenn bennak ? Bez'e kaver e pajenn 204 al levr ar brouenn wellañ eus ar wanded-se, pa leverer diwar-benn kastiz an dispac'herien : *affirmer dans l'absolu qu'en réalité, il y a eu peu d'exécutions, c'est à la fois supposer que toutes les condamnations par voie de justice sont connues* (Lavarout groñs ne voe ket kalz a dud lakaet d'ar marv, ez eo lakaat da wir ez eo anavezet kement kondaonidigezh bet douget dre hent al lezvarm). Rak, neuze, e c'hell pep hini komz hervez e c'hoant, hervez e venoz, ha lavarout e c'hell bezañ bet kollet pe chomet dianav un diell bennak. Kement-se n'eo ket ul labour hervez reolennoù an istorouriezh. Ne dizh ket atav an istor lavarout groñs ar wirionez : an darvoud-mañ-darvoud a c'hell chom anavezet fall ; hogen, kement tra danevellet gant an istorour a rank bezañ harpet gant dielloù ; ne deo . . . ar peurrest nemet traoù damgrede, ket istor. Marteze, ez eo bet tremenet an traoù en un doare all disheñvel diouzh an hini dezrevellet. Se a vo da viken riskl ar vicher a istorour.

Ne lavaromp kement-se nemet da lakaat anat tu bresk an doare dibabet. Kredif a reomp avat o deus ar skrivagnerien merket reizh pep tra. N'o deus ket kuzhet menozioù enep an istorourien all. D'al lenner aketus da welout pelloc'h eget ar gerioù evit na vo dallet pe douellet gant ul lavarenn bennak.

Merket mat o deus ar skrivagnerien ez 20

eo diforc'h ha disheñvel, ken en abegoù, ken o fedoù, ar stourm er c'herioù (Naoned, Roazhon, h.a.) hag ar stourm e maezioù Breizh-Izel, en Afer ar Paper-Timbr hag Afer ar Bonedoù Ruz, daoust ma paezas an cil war eben. Evit barn hanterouriezh an Tad Maner hag ar visionerien all, ez eo ret adkavout spered ar mare-se. Penaos lav all dezho bezañ klasket saveteiñ ar peñs ha mougañ an emsavadeg ? Penaos tavañ dezho bezañ skoazellet ar re gondaont-se ma vije skañvoc'h o zremevan ? D'ar mare-mañ eo aes kompren konnar ar bobl ouzhpenn lezennoù direizh, koulz hag ouzhpenn gwirioù-aotrou, e vo dirollerezh : meur a zrouklazh, meur a breizhadeg, meur a dangwall. Ne oa ket digablus an holl emsavidi, daoust ma voe re c'harv ar c'hastiz. Al levr n'eo nag ur bugel nag un dall.

Evel m'emañ e chom al levr-mañ dedennus-tre ; plijus eo lenn testenn spis an dielloù, skrivet mat hag aezet. Ma'z anavez al lenner an darvoudoù en a-raok, n'eo ket diaes dezhañ heuliañ an diviz. A-hend-all, e vo maruze un tammig beuzet e testennoù ha ne dint ket atav liammet a-walc'h etrezo.

Da echuiñ : d'hor meno, ar studi wellañ war an afer-se, a chom an tri fennad-skrid hir, embannet en istor bras *La Borderie (V)* : gwelloc'h ez eo ar pennadoù-se eget al levrig embannet gant *La Borderie war Emsavadeg ar Paper-Timbr*, a zo talvoudus-tre, met ne lavar tra, koulz lavarout, diwar-benn ar *Bonedoù Ruz*. Sklaer eo displeget an darvoudoù hag an abegoù. Betek-hen, n'eo ket bet lavaret ar ger diwezhañ war an drama-se eus Istor Breizh. Kredif a ra deomp ez eus klaskerien all o terc'hel da labourat da zegas sklerijenn mui-ouzh-mui war ar marevezh-se kriz ha poanius eus hon Istor.

J. C.

Philippe DURAND : Le livre d'or de la Bretagne, 336 paj. Seghers, priz, 44 Lur.

Dere'hel a ra an embannerien sa sachañ war Zanvez Breizh ! Setu ul levr nevez moulet-kaer o reiñ un alberz eus Istor hag eus Lennegezh Breizh adalek ar Vvet kantved betek an amzer-mañ, dre un teskad pennadoù-skrid. An div yezh : ar brezhoneg hag ar galleg o deus pourchaset danvez da saver al levr. Kemmesket en deus dielloù istorel-rik ha mojennoù, lennegezh ha politikerezh -zoken diskleriadurioù gant ar c'hostezennoù politikel a-vremañ evel SAV,

Lizher gant J. CUBAYNES da Glerg

†
Le S. Canonge Juli CUBAYNES
Maître en l'ès florals
Felibre majoral
(1894-1975)
Vicari a Cajarc (1923)
Curat de Grialon (1925)
Curat de Concoets (1938-1974)

+ Concoets, 11 de novembre 68

— Jenhe Reuter
— e Car Gmac.

Avec bel plaisir recevoir votre lettre et me donner — quittement en langage d'or — de nouvelles pour nos nouvelles les comme vos lettres. Et c'est la dernière fois que vous en a la pleine note tournée vos lettres!... — e vos lettres, tant bon, atouge Concoets que, d'Orillac es pas fere pair.

Sabinez an pas encara esperit, mas an
a katangaria. Evarim lot poder mandas
als detentores aqueste ivern.
Ma verum a. Itama es sul texte d'atig
oficial del Nivell Breveira (motu proprio del
24.3.1945) e es arresponsada segon la Metica
ocitana. — d. avetz lo Gas Sabon, i
atougetz (revizut segon la dicha formula)
— lo Sabon (192) — Auzim un libre d'unas
250 pagas: dexte e notas.

Per que demondavetz aquest libre,
eu parat voste mandat al editor
"Lo Libre Ocitan" 82 - Lavié - Lo libre
de 43 p.

et mes vobis pas pas estab
mon salut tot fratru en N.S.

(11/11/68)

— 46 - Concoets

JORD BELZ (OGRAOUER) ha YANN GWAZDOUE (TALABARDER)

ANIELA DUVAL WAR AL LEUR DORNAN

Lizher gant Loeiz HERRIEU da
baotr JULUEN

20-2-33

DIHUNAMB !

DAVTEMADEB NIZERE
GROBET
Arvrit Breizh (Bro Gwened)
Kao rak er pib e sil en destumaden de
L. HERRIEU
er Gorned St-Karadeg
HENBONT
c/c. P. 24108 NANNED

Entre Person-ker,

Ia, elsé e ma entreu. Kaset eo bet
pajer seoh aveit Stagaden heubhkin. Gemen-Huarn e vo prest d'ar
"brugere" seoh aveit er houyeu mat e blij genoh laret deus aveit
Dihunamb. Lakat e huan me albheun a Houde' de ré- zo de aze hen-
tein me haubroiz e hent en onestiz; start e el labour, poezius ha
diskalouek. Neoh, derhel e huan get er chonj obér vad d'er speredek
kag eus d'er iniatineu, rak el ma veket, spered-kristen e zo stenen
huan destumaden.

Prehoneg unanet ! Siouah, dre e vo donet de hen. Er skriua-
gnerion e zo prest d'un gleet, met en BD. Ernault, Vallée, R. Le Roux ha riral ne
vennant ket a du erbet distaul nitra. Ha neoh ne allamb ket ni e Gleet
kemér al el bezennec gresit eit K.L.T. a pe zo emé treu diben el W = ou, u
ha ne chervijehé de nitra, pe di quir a pe skriusamb ni marv er riral e skrivo
maro, a pe skriusamb Kanderu, er riral Kanderu h.l. Nég. lh, na balza
dreus aral.

Met forh es e veki skriua ur ioh treu haval e Breizh abek doh un gleet
el : klevet, Breizh, marv, mervel, -ou (beuzer), ama, hon, hor, kerante,
brezhoneg, -our (lost gir eit t'ed), déli, evit, ha kant ha kant tra aral...

En E. Ernault ne ven ket a du erbet, ag er gwenedeg ha n'endus Rin haant
nemet da veket anezan o vervel an abrita quella evit lakat en e leh
ar brezhoneg marv unantet dezan ha d'an B. Vallée, ha n'eo intantet e
nep leh en Breizh. N'eo ket evelse o teuz ar bobl da len hon pape-
riou ha da garout hen ar brezhoneg.

Gant plijadur a leunan penadoc hen heek Protr Julien ha Souer. na-gil.
brezhoneg beo a ve gant an, seurt a gomz an dud, hag a bily dezo. Goue haennou
quella seoh anta ha kendalomp, darn-our-darn, ni Brezhonegerien penderiek
da rifen eus hor iezh.

Gant doujano
Tereiz Herrieu

U.D.B. Ur gwir vengleuz. An testennoù
brezhonek a zo bet troet e galleg : lakomp
reoù Ber Denez, M. Glanndour, A. Duval,
h.a.

Kelaouennoù

FREDER Kaier 179-180 K.R.P. 160 93 15
Partiz Priz : 15 Lur.
BOURRAPLETED AN TIEGEZH, J. M.
Heneu.

Sed adembannet gant Freder « Bourrap-
ted en Tiegezh » bet savet gant an Aotrou
Heno (Heneu), marvet person Lovedan, e
1929, d'an oad a 61 bloaz. Un den bet klafv
a-hed e vuhéz koulz lavarout, hag a skrive
en noz alies, war e wele, pa ne c'helle ket
kousket. Mervel a reas en un taol war gostez
an hent pa oa o vont d'ober un interamant.
Un diverrañ eus e vuhéz a gaver war
z-Dihunamb, miz Eü 1929, ha notennoù
diwar e benn e levr L. Herrieu war al
Lennegezh Vrezhonek (e galleg) hag an Istor
Lennegezh Vrezhonek an amzer a-vremañ
gant Abeozen .... Ur bern levrioù diwar e
zorn a oa chomet war e lerc'h, hag
embannet ez eus bet meur a hini anezho
gant Dihunamb evel : Gweladenn Tondal,
Derdria, Bourrapled an Tiegezh, Mab Azen,
Er Graal Santel, Sant Koulmekel, Anken en
Nibelungen, Ribardenneu.

Setu Preder eta, oc'h adembann
Bourrapled en Tiegezh « skoueriekaet » gant
G. Pennaod, dindan an titl-mañ : Bourrap-
pled an Tiegezh. Ar ger « Bourrapled-se » a
gaver e Geriadur Istor R. Hemon, hogen
n'eus Breizhad ebet war an douar gouest d'e
zistilhañ a-zoare ! Daoust ma'z eo anavezet
mat a-walc'h rannyezh Gwened, ez eo
koulskoude ar rannyezh bet studiet an
nebeutañ : n'eus geriadur mat ebet, rak
petra eo Geriadur Gwilleig-ar-Gov (brez-
honeg-galleg ha galleg-brezhoneg) emban-
net evit ar wech kentañ e 1907 hag
adembannet e 1924, hep an disterrañ
kemm, zoken ar raskrid ma komzer ennañ
eus an « Teñzor priziuz » a oa E. Ernod
war-nes reñt d'ar rannyezh gwenedek, da
lavarout eo ar Geriadur ahvet « Dictionnaire

Ar riskl a zo pa'z adembanner
testennoù bet embannet dija d'o adembann
fazioù hag all. Kemerit da skouer, Kan
Yvankaël, paj 32, bet tapet diwar Docu-
ments de l'Histoire de Bretagne (Privat,
Toulouza) ha studiet war Varr-Heol,
Mec'hven 1972, niv 73, paj. 38-39. Laosket
e oa bet e testenn Durand al lapsus graet gant
« Fleuriot : milui troet « merless » (moult-
cous), evel pa zebrfe ar moult'hi kig-tud ;
pa'z eus anv eus a « skouled ».

Evit Diougan sibilla Eritrea war ar
Vorn, paj 83 ec'h adkaver an droidigezh
(gant ar brezhoneg-krenn) bet moulet war
Annales de Bretagne, Levrenn LXXVI,
1969. An droidigezh-mañ a oa bet graet hep
derc'hel kont an disterfañ : eus an destenn
latin embannet da heul an destenn
vrezhoneg. Leun-kouch a fazioù avat, emañ
an destenn latin en Annales ha n'en devoa
ket an troour kemeret ar boan d'he
reizhañ ; dre-se n'en devoa komprenet seurt
ebet er werzenn-mañ : « He perzet du a
remuo » (Il briseru ? ses Vertus ? noires ?).

Hag al latin a lavar : Terriportas
confringet Auerni, da vezañ lennet, ferri
portas confringet Auerni, ha da vezañ
troet : ... e torro dorioù-houarn an Ifern.

Ar brezhoneg e-unan a zo da vezan
lennet : «he ferzher (he ferzher) dus... Ger
ebet amañ eus « Aeled (vertuzioù) » pe
« Nerzhioù » ! Bez'ez eo an troidigezhioù gwir
bechoù : betek R. Laouenan, paj 280-281, o
treiñ : « Mammaù yaouank va Broz dre
« Les pauvres mamans de mon pays » !

Met n'eus plac'h koant ebet a gement
n'he devez ket un nammig bennak ha n'eo
ket souezhus ne vefe ket dinamm a-grenn
oberenn gaer Filip Durand, ha forzh penaos
n'eo ket dre e faot dezhañ e-unan, pa na rae
nemet adskriñ labourioù tud all.

Klerg

LEVRIOÙ BREZHONEK

Levrioù brezhonek kozh ha nevez a c'heller prenañ
e ti Girardon 30, strand Kerampont

Lannou Pellegonn : 35.04.90

Mat e vefe gouzout hag-efi ez eo evel-hen e komz tud kornad Rostren : ... *Ren ar Gag, un den en deus roet kement a inour da gêr-Gallag eget e genvroad Juluen Godests*. An *vegi*-se hag a vez klevet e kornadoù all eus Breizh; ne seblant ket bezañ gwel-gatolik evit Kernev-Uhel. dav e vefe gwir-okaat.

Klerg

BRUD, 4 niv. ar bloaz, 40 Lur, P. M. Mevel K.R.P. 1499-55 Roazhon.

Sed amañ ur gelaouenn lennegel moulet-mat, gant lizherennoù aes da lenn, rak n'eo ket lizherennoù munut-munut eo ez int, nemet evit pennadoù 'zo. Aesoc'h e vefe c'hoazh da lenn, m'he defe kemeret ar skritur heuliet gant an darnvuiañ eus ar skrivagnerien all, met chomet eo fidel d'ar skritur hep ZH.

An niverenn 49, 116 paj enni, a ro deomp da gentañ ur pezh-c'hoari hefivel ouz ur romant-polis ; skrivet eo en ur yezh pinvidik gant un den ha n'eo chalet d'ober poblek ; ur fazi bennak souezhus a zo amañ hag ahont, nemet perak skrivañ *korfskejadurezh* e-lec'h *korfskejadurezh* ha tremen ar ger da c'hourel war ar marc'had.

An eil pennad «Kuzul Iliz Gwiglan etre ar bloavez 1742 hag ar bloavez 1762» a zo ur studiadenn diwar levr Kuzuliadegoù Jeneral parrez Gwiglan, evel ma ouzer ez eo e galleg eo e veze skrivet ar rentañ-kont eus bodadegoù ar Jeneral, ha meur a wech ez eo diaes a-walc'h adwiskañ ar galleg e brezhoneg, daoust ma'z eo e brezhoneg e komze tud ar Jeneral, Aonik e seblant ar oberour, ha n'en deus ket kredet pesketa er geriadur ar c'hamzennoù a vanke dezhañ. Mat e rafe an oberour, Paotr-ar-Groaz-Nevez, studiañ labourioù Lok-Dujardin da beurstummañ e yezh.

P. M. Mevel, rener ar gelaouenn, a ro dimp ur glac'hargañ diwar-benn marv *Alan ar Berr*, ar c'hliaker kalet ouz ar labour, en deus kaset en-dro ul labour skiantel war an anvioù plant ha peked-mor, hag anvioù-lec'h an arvor. Goude ur werz poblek adkempennet gantañ diwar-benn *Kamp Conti (Kerjank mobilis 1870)*, e respieg e soñj diwar-benn levr-barzhoniezh *P. J. Hellaz : Ar men du*. Ur studiadenn vat hag a c'hell sikour an neb a garo kompren barzhoniezh *P. J. Hellaz*, barzhoniezh ha n'eo ket eus ar re aesañ-holl nag e-keñver yezh, nag e-keñver menzioù.

Ar pennad diwezhañ a zo ur vurutella-denn eus romant *R. Hemon, Nenn Jani*, gant *Naig Foutouilheg*. Klasket he deus marteze *Naig Foutouilheg* ar pezh n'emafi ket e-barzh *Nenn Jani*. E gwirionez, ne vo nemet Brestiz a gement a gompreno ervat hag a santo ar pezh en deus klasket *R. Hemon* lakaat da dremen en e romani ; lakaat da advefañ buhez Brest a-raok ar brezel diwezhañ. Tud evel *Ivona Marzhin, el Liamm*, ha *J. C. e Barr-Heol* (niv 84), eo e deus displeget ervat ar pezh a zo er romani, ur romant hep santimantoù dispac'hus, darvoudoù pe avañturiou dreist-ordinal, nag amourusted taolennet evel ma plij d'ar skrivagnerien ober. Nann, met ur romant sioul a-walc'h diwar-c'horre, o tispakañ buhez don hag eun Brestiz kozh.

Kement-se a c'hell bezañ diouz grad al lennerien pe get. Met anat eo n'he deus *Annaig* lennet al levr gant dudi, dreist-holl, en abeg d'ar yezh, rak setu petra a lenner e diben he skrid : «*Spi hon eus e vezo implijet Nenn Jani un devezh a vo er skolioù evit diskouez d'ar studierien penaos ne dleer ket skrivañ*». E gwirionez, e c'heller bezañ a-du gant *Naig Foutouilheg*, pa lenner *ehom o varvailhat, e oa chom o lenn*, e-lec'h *ehom da varvailhat, chomet da lenn*. A-du gant e c'heller bezañ ivez pa lenner *Ar blasenn Sant-Loeiz*, e-lec'h *Plasenn Sant-Loeiz* (ha c'hoazh, e-keñver Istor ar yezh, n'eo ket sur-sur emañ ar wirionez ganti penn-da-benn !). Met anat eo n'eo ket aet don *Naig* e studi ar yezh hag ar rannyezh oñ pa gav abeg e troioù-lavar evel *tan holl amzers, n'he doa ket graet ken, n'oc'h ket diwezhat*. Dre amañ, e vez lavaret *«plac'h-a-gambri, «paotr-a-gambri, dibluañ yez, «basañ vioù, «ti nesañ*». Alo ! *Naig* kaezh, tap 'ta geriadur *Vallee*, pe *Geriadur Istorel R. Hemon*, hag evel-se, e teski evel an holl skrivagnerien all, ya, holl gwitibunan, zoken an hini a sin ar pennadig-mañ, da abegañ !

Klerg

I. Galbrun

Brezhoneg, Yezh Vev ?

Ya, da ! bez'ez eo c'hoazh bev... dre e' gras a re a ra ganti.

Dre gomz : un toullad brav anezhe, e Breizh hag e lec'hioù all er Bed a-bezh.

Ret eo sellout, avat, ouz ar «penaos» e vez graet gant ar brezhoneg komzet ! An darn vrasañ eus ar Vrezhonegerien a ra gant doare-komz o c'horn-bro : brezhoneg du-mañ. Ur yezh vev, ha gant gerioù ha troioù-lavar talvoudus miret c'hoazh. An dalvoudegezh anezhe ne vez anataet, avat, nemet gant ar re o deus, a-hend-all, studiet ar yezh tamm pe damm. Tud ar bobl, dre vras, an desped d'ar pinvidigezhioù-se, miret gante hep gouzout dezhe, a ra, gant ur yezh paourat, hag o vont war baourat, oc'h ober muioc'h-mui gant gerioù gallek. Pa vez anezhe gerioù evit envel traoù nevez, netra da lavarout, pa weler, e kement yezh 'zo, an degemer a reer da c'herioù yezhoù all, skiantel, teknikel kenkoulz hag evit binvioù ar vuhez pemdeziek : traoù nevez, eus un amzer nevez. Hogen, nag a c'herioù dilezet hag a oa, koulskoude, implijet n'eus ket pell, en ur brezhoneg c'hwec'h ha brav, evit traoù eeun ha boutin ar pemdeiz. Ur skouer : c'hwi hag a lenno ar pennad-mañ a anavez, sur mat, ar ger «*mogers*» ; ac'hanta grit, mar kirit, an amvoudenn am eus bet tro d'ober, n'eus ket pell, dre zegouezh. O komz gant unan hag a ra «*sañset*» bemdeiz, gant ar brezhoneg, e lavaris : «*Petra 'zo aze. en traoù, a-dreñv (drek, e stumm du-mañ) d'ar voger ?*» «*Drek da betra ?* a oa ar respont... hag e rankis lavarout ar «*evus*» evit bezañ komprenet... Ha c'hoazh, marteze, e vo lavaret deoc'h, brav mat : «*C'hwi, n'ouzoc'h ket brezhoneg ar bobl !* dre ma rit implij gant evezh, hag aes evidoc'h hen ober, koulskoude, eus gerioù boutin hoc'h eus klevet adalek ar penn-kentañ ma komzoc'h brezhoneg, ez-vihanig, gerioù ha ne vezont ket implijet, n'int ket anavezet ken gant ar bobl !

Pep den pa gomz, en deus e zoare, dezhañ e-unan, da stummañ frazennoù, da ober gant gerioù diouz e demz-spered, hag e anaoudegezh eus ar yezh a ra ganti, ar bravañ ma c'hell. Prederiet e vo da dremen hep ober frazioù. Dirak daoulagad e spered en em ziskouez brav ar ger skrivet evel m'en

deus desket, ar skritur mat, gant an heuliad lizherennoù reizh, mat... Ac'hanta, grit hefivel gant ar brezhoneg hag e vo tamallet deoc'h ober gant gerioù re uhel, re ouiziek... ha digomprenus ! Ya, pa'z int bet, alies, dilezet, ankouaet, gant an dud. Leziregezh, difoutre, diseblanted, lez-ober, ha kollet al lorc'h gant hon peadra, hon dalvez a ouenn, a vroad !

Gwashoc'h : o klask dismegansiñ ar re a zo aketusoc'h da virout un tamm eus al lorc'h-se, dre ober gant ur brezhoneg c'hwennet dioutañ ar muiañ ar gwellañ, ar gerioù gallek, gerioù hor yezh, brav ha yac'h. Desket int bet, gant ar re a ra gante, evel just, un tammig pelloc'h eget «*du-mañ*», er c'hornig strizh e-lec'h ma vever, Darempredoù ledanoc'h o deus klasket skoulmañ gant Breizhiz eus kornioù all eus ar vro. Fellet a zo bet dezho, ivez, deskiñ lenn ha skrivañ brezhoneg, studiañ hon yezh.

Dre curvad ez eus kalz a re yaouank, evit ar mare, o klask deskiñ pe beurzeskiñ, ha studiañ brezhoneg. Ret eo gouzout ez eus tu, gante, da zere'hel kaoz, e brezhoneg, diwar-benn pep seurt kudennoù, pep seurt danvez, dre ober gant gerioù rik, adnevesaet pe grouet, a-wechoù, diouz ret. N'eo ket dilezet evit-se doare-komz pep korn-bro ; c'hoant o devez, alies, ar re yaouank-se, da gomz gant tud ar bobl, alies ivez en em gavont nec'het dre ma santont ne vezont ket komprenet. Meizet o deus, int, talvoudegezh ar yezh a zo an hini m'eo bet stummet ganti a spered ar re o deus maget ijin an dachenn-dour-mañ : Breizh, arozomp hag he deus maget ijin barzhd ha skrivagnerien... dizanavezet gant tud ar bobl, bremañ. Ken dizanavezet all eo al labourioù a-bouez, kaset war-raok gant yezhonourien a-zoare evit kavout lezennoù-diaezez, da dalvezout evit ma vo tu da gelenn ar brezhoneg evel m'eo dileet.

Nemet, evel just, ha siwazh... n'eo ket ar re o devefe ezhomm da zisoleñ ar gwirionezioù-se eo a lenno kement-mañ. Ret e vefe, avat, d'ar re all, ar re a oar, magañ enne o-unan a spered a abostolerezh ; klask, bep tro ma c'hellont, un darempred bennak, dre gomz, gant hini pe hini, da ziskouez pezh a dalv ar brezhoneg d'ar re a ra gantañ hep klask pelloc'h, skoulmañ darempredoù gant ar re a ziskouez un tamm anaoudegezh, un tamm plijadur oc'h ober gantañ, gant ar re a so o tskañ... ha ne gavont ket, alies, tro da implij pezh a zeskont, d'en em varrekaat da gomz.

Bez' eus darn, niverusoc'h-niverusafi, hag a ra kement-se, gant devezhioù evel *Gouel ar Brezhoneg*. Ra dalvezo seurt emgavioù da hadañ e spered muioc'h-mui a vrezhonegerien ar c'hoant da genderc'hel da vrudañ, da ziskleriañ, da reiñ da anaout en-dro dezho, e-touez brezhonegerien ar bobl, pa en em gavont gante, al lorc'h-se a zo dleet kaout hor yezh.

Hor Mignoned

Dre volentez-fall an den karget da aozañ klichedoù **Barr-Heol** reiz Meuzh 1975, nemet a bet meneget er gelaouenn ar c'hañvù o deus bet darn eus hor mignoned, dreist-holl, tiegezh *de Parvevaux*, bet kollet o zad ganto, ha marv an Itron *Jul Gros* (Lokemo, Bro-Dreger). Pedifi a reomp ar familhoù d'hon digarezifi ha da zegemer hor gourc'hemenoù doujus a gengafiv. (Doue d'o fardono !).

— *Malo Louarn ha Frañsoaz ar Gow, e bried, Gwennin, o merc'h, a zo laouen o kemenn deoc'h ganedigezh Viviana-Bleunienn-Mari e Roazhon, d'an 23-7-1975.*

— *Gwenaelle a zo laouen o tegemenn deoc'h ganedigezh he c'hoar vihan Annaig, d'an 30 a viz Gouere 1975. Aotrou hag Itron F. ar Moal, Park ar Brug, Ploutizi, 22200 Gwengamp.*

Gourc'hemenoù d'an Tiegezhioù.

— *D'an 19 a viz Eost 1975, eo bet euredet, en iliz-Plufur, kanton Plistin, Bro-Dreger, Erwan-Vari ar C'horr ha Riwanon Kervella*

E-touez an dud pedet d'an eured, e oa an Aotrou J. Thomson, kunnad broadelour Bro-Skoat, mignon d'ar familh ha brezhoneger akat.

Hor gourc'hemenoù d'ar priedoù yaouank ha d'o zad.

LIZHEROU :

E. Barzig : «Gant plijadur em eus resevet evel boaz **Barr-Heol**. Siwazh ! faziouñ a zo bet graet din adarre. Unan spontus, peadra din da ober «*harakiri*». Me am boa skrivet (sellit e-kreiz ar b. 5) : «*Hemañ zo gwenn-kann, chom a ra e diavaez...*» Ha setu ma kavan : «*Hemañ eo gwenn-kann...*» *Kann* e c'houlennan diganeoc'h kaout ar yadenn d'ober un «*erratum*» en niverenn da zont. Trugarez.

2 - E traoñ ar bajenn ez eus bet lakaet «*iskol-noz*» e-lec'h ar ger «*studij*». Se n'eus memes tra ; «*iskol-noz*» a zo «*skentelioù*» «*tud vras*» a veze graet peurvuiañ godoù koan.

3 - Daou c'her tremenet e krec'h ar bajenn : «*Unan unezhe a dlee bezañ taolet en ul litrad dour klouar...*»

4 - Krec'h ar bajenn 8. Skrivet em boa «*doan a rez dezhi gant a vil eo da benn*». Ne gomprenan ket ez eus bet lakaet **da vlev**.

Respost : En dornskrid kaset d'ar mouler e oa skrivet evit gwir «*Hemañ a zo gwenn-kann*» ; dre benaos eo deuet da vezafi eo ?

Ar faziou all ? diaes eo gouzout eus a belec'h ez int deuet !!!

J. Bizien : Aotrou, Gant joa em eus lennet niv. 85 **B.H.** P'edon fakteur e Pluned (1936-1943), hon eus klevet an Aotrou Skilison o sarmon e brezhoneg, da zeiz pardon Sant Kare Lanveleg. Mar am eus soñj ez oa war-lerc'h ar Gousperoù. Niverus e oa an dud a oa o selaou. E diavaez an iliz ez oa zoken ur soudard eus ar Wermacht hag a seblante selaou pizh ar c'homzoù brezhonek. An degouezh-se a oa er bloaz 1942.

Klevet hon eus abaoe ez oa bet an Alaman-se o labourat pe o studial en Arvor a-raok 1939... N'eo ket ret reiñ da c'housout ez oa niverus an Alamanted pe an Aostrinded a zaremprede hor Bro eus 1920 da 1939. Da skouer, en ur barrez eus Kernev (e 1940) ur strollad soudarded germaned a dremene dirak ur veruri vras, hag unan a huchas evel-hen en ur brezhoneg distag : «*Poent eo mont da gerc'hat melhon d'ar c'hezeg !*».

Plijet ganec'h degemer hor gwellañ gourc'hemenoù evit Breizh hag Europa.

A. Duval, 1^{añ} Eost 1975 :

... 18 a dud a zo bet war va chouk hiziv. 4 skouadenn 1, o troc'hañ kerc'h gant ar mekanik. 1, o troc'hañ segal gant filizier

(tost 8 troatad hed), 1 o jardinat, 1 war ar gegin. Ouzhpenn, tud o tremen, dorifor a bep seurt, ha me oc'h ober barman. Estreget se ivez, savadellet 'm eus ar c'herc'h ha graet 'm boa hent tro park gant ar fale'h a-benn 3 eur... Arc'hoazh, mar bez bolontez Doue, 'vo tud adarre o troc'hañ segal. Gwashafi tra eo terrif o sec'hed d'ar Matoned, o motor ne da ket en-dro nemet gant gwin ruz !!!

Brav eo d'an douristed er bloaz-mañ. Gouzañf a reont hep pentur. Met an douar a trist e zoare. Hervez klevout, e sitreadoù emañ an dud o troc'hañ parkadoù gwinizh da ensilañ ; n'eus savet tamm

H. Bodmael

Pirc'hirinaj Diksmuide

Abaoe pell amzer ez eus bet darempredoù etre Breizh hag an Izelvroioù. Menegomp, e-touez traoù all, an emglev-kenwerzh, sinet ar 14 a viz Here hag ar 24 a viz Kerzu 1483 e Brugge, etre kannad Dug Breizh ha Kevre an Hansa. Kement-mañ a zo ur skouer eus an darempredoù kenwerzhel niverus a zo bet gwechall etre an div vro. Kalz roudoù a vez kavet ouzhpenn et arzoù relijiel : arrebeuri an ilizoù ha chapelioù a zo bet levezonet e-pad pell amzer gant gizioù deuet eus an Izelvroioù.

N'eus ket pell, er bloaz 1958, e voe embannet un niverenn a-bezh eus «**Al Liamm**» diwar-benn *Emsav bro-Flandrez*. Abaoe hon eus gwelet meur a wech strolladoù yaouankiz a Vro-Flandrez, skouet peurliesañ o tont da Vreizh da skoazellañ an Emsav, e Menez-Kamp da gentañ, e parrezioù 'zo da c'houde, evit distrobañ en-dro da chapelioù dismantret hag o adkempenn.

A-hen-all, n'eo ket rouez tamm ebet gwelout Brezhoned o vont da birc'hirinaj an Ijzer, unan eus brasañ gouelioù broadel an *Emsav Flandrezat*. Bep bloaz pe dost e veze un toulladig, pemp pe c'hwec'h, o vont eus Breizh, pe aliesoc'h eus Pariz, da gemer perzh er gouel-se, evit diskouez ar banniel breizhat du-hont d'an nebeutan, pa ne oa ket tu da ober kalz tra ouzhpenn.

Er bloaz-mañ, o deus divizet un toullad Brezhoned mont da *Birc'hirinaj an Ijzer* gant ur strollad fetisoc'h, un tri-ugent bennak a-benn ar fin. Ar pezh a fell din kontañ amañ eo ar *Pirc'hirinaj-se*, ar vezj

peurif ebet war-lerc'h ar foenn. En douarod kras n'eus mui ur c'heotenn vez, hag an dour o vont da vezafi bihan, hag al loened a lonk bernioù dour pa vez ken tomm-mañ.

Darn a lar : ar peizant 'vez ordin o klemm war un dra bennak. Ya, met e holl fortun 'zo dindan an amzer, ha n'eus den mestr d'an amzer, ha ne vez graet mui a Rogasionoù, na pedennoù evit gouleñ amzer vat evit an trevadoù.

Va digarezit, m'ho ped, pec'hed 'm eus oc'h abuzif hoc'h amzer da selaou traoù ken dister. Evel ar re gozh all, dont a ran da vezafi randonez 'michañs...

A. D.

emichañs, ster ar Gouel du-hont evit Flandrez hag evit ar Vrezhoneg, an darempredoù a c'hellomp skoulmañ gant an *Emsav Flandrezat*, hag ar pezh a soñjomp ober er bloavezhioù da zont.

EMGANNOU DIKSMUIDE

Evit kompren ster *Pirc'hirinaj an Ijzer*, eo ret da gentañ gouzout un dra bennak diwar-benn emgannoù Diksmuide.

Diksmuide a zo ur ger vihan a Vro-Flandrez, war an tu debou ar stêr anvet an Ijzer. E-pad ar brezel-bed kentañ e voe aloubet an Izelvroioù a-bezh kouiz lavarout gant an armeoù alaman, betek an Ijzer. Evit herzel ouzh an armeoù alaman a vont pelloc'h, e voe distrujet an tailhoù (war c'henod an Ijzer ha lezet ar mor da vezafi andouarod izelañ, betek un c'hilometr pe zao a-bep tu d'ar stêr. Evel-se an em gwas ivez ar soudarded enebour disparriet an eil rumm d'ouzh egile gant daou gilemetrad dour. Tro-dro da 2-Diksmuide avat ne c'hoarvezas ket kement-se. An douarod du-hont a zo un tammig ubeloc'h, daou pe dri metr a-wechod, ar pezh a voe a-walc'h evit na vije ket bezet ar ribloù. Ar soudarded ne voent disparriet neuze nemet gant ledander-orin ar stêr, da lavarout eo, penzek pe ugent metr. A vare da vare, e klaske an Alamaned treuzañ ar stêr, e Diksmuide ha tro-war-dro, hag ar re a oa en tu kleiz d'ar stêr a stourme e pep stumm ivez, evit herzel ouzh an alamaned da

aloubin o douaroù. Kriz-kenañ e voe an emgannoù eta war an Ijzer, e Ypres, e Diksmuide ha tro-war-dro.

Hogen, piv a oa an emgannerion ? Diouzh tu an Alamanned e oa dreist-holl laborerion-douar eus ar rannvroioù alaman, renet gant ofiserion brustian. Diouzh tu ar Re-Unanet, e oa dreist-holl Flandreziz o komz flandrezeg, renet e galleg gant ofiserion Velgiat, hag ivez ur bern Brezhoned o komz brezhoneg, na petra 'ta, renet o komz brezhoneg, na petra 'ta, renet gant ofiserion c'hall egerion. Anavezet eo c'hoazh e Breizh ar «fuzuilherion-a-vor» tapet ganto kalz brud du-hont, ha n'eo ket rouez gwelout war vonumantou ar vrezelourion gozh anvioù al lec'hioù-emgann : Diksmuide, Ypres, Yzer, vel Yann-Bêr Kalloc'h ha kalz Brezhoned all, d'ar c'houlz-se, o doa kredet ivez Flandreziz e vije doujet muloc'h d'o gwirioù-diazez : gant ar Stad Velgiat, ur wech echu an emgannoù, peogwir e oent bet ken kalonek er stourm ouzh ar Brusianed adanvet Boched adal neuze. Siwazh, ne voe ket doujet kalz da wirioù ar re varv, ha nebutoc'h c'hoazh da wirioù ar re vev chomet war o lerc'h.

PIRC'HIRINAJ DIKSMUIDE, ANVET C'HOAZH PIRC'HIRINAJ AN IJZER

Raktal goude an eil brezel-bed e krogas Flandreziz da vont da bedif war veziou o soudarded, nebut da gentañ, met o niver o vont war greskiñ a vloaz da vloaz. Abaoe 1924, en em vod ar pirc'hirined e-kichen kêr Diksmuide, war riblenn an Ijzer, war un dachenn bet temzet e gwirionez gant gwad soudarded yaouank eus Bro-Flandrez hag eus Breizh.

Bep bloaz ez eo aet niver an dud war greskiñ. Goude ar soudarded kozh aet war rouesaat, eo deuet o bugale hag o bugale bihan, ar re-mañ broudet muloc'h-mui gant o c'hred en *Emsav flandrezat*. E bro-all ebet en Europa ne gaver ur gouel a seurt-se, awenet hepken gant mennadoù diemz-mant. Ha war un dro ez eo ar gouel brasañ evit ar peoc'h dre ar bed.

Ouzhpenn un testiñ a zoujañs hag a bedenn evit ar soudarded flandrezat marvet en emgannoù ez eo ivez ar pirc'hirinaj-mañ un tamall peurbadus a-enep an dismegañs bet graet outo gant mistri velgiat an arme hag ar veradurezh. Daoust ma oa ouzhpenn 80 % a flandrezegerion eus ar soudarded en armeoù belgiat, al lodenn vrasañ anezho divarrek a-grenn da gompren ur yezh all, e oant renet ha gourc'hemennet e galleg gant

ofiserion o tianavezout yezh o soudarded pe o nac'h komz anezhi. E pep degouezh e veze diskouezet dispriz outo. An dispriz diskouezet outo, an heskinadurioù hag an direizhderioù e-kefver ar soudarded flandrezat ne voent ket merzet hepken evel tagadennoù ouzh o enor-den, met tamm-ha-tamm, ivezevel gwall-daolioù : ouzh ar bobl kinniget o buhez eviti.

Zoken marv, e voent dianzavet, veze veziou ar re varv en emgannoù, e lakaas veradurezh velgiat sevel kroazioù gant ar veradurezhers enskrivadur «*Mort pour la Patrie*». Hogen, gant kement-se, o c'heneiled a zastrenn skodennoù evit lakaat e lec'h ar groaz-veziou un arouez dezho, ur groaz keltiek, enskrivadur warni gerioù-stur *Emsav ar Studerion Gatoik* : A.V.V. - V.V.K. «*Pep tra evit Bro-Flandrez, Bro-Flandrez evit ar C'hrist*». Hegaset gant seurt testiñ a feallid e-kefver Bro-Flandrez, renerion an arme velgiat a lakaas stoufañ gant simant e 1918, en unan eus ar beredoù ar gerioù-stur a zispilje kement dezho.

Gwashoc'h 'zo : e 1925, ar veradurezh velgiat a lakaas tennañ kantadoù kroazioù diouzh ar beredoù ha terrif anezho a-daolioù morzhol, evit implijout an atredoù evel balastr dindan un hent edod o tigeriñ. Da heul seurt disakradur e teuas kalz muloc'h a dud d'ar pirc'hirinaj, hag o niver ne reas nemet kreskiñ goude-se.

Goude an eil brezel-bed, e reas gwashoc'h c'hoazh enebourion an *Emsav flandrezat*, en ur lakaat da darzhañ an Tour a oa goudoret ennañ relegoù ar stourmerion flandrezat ar muiañ anavezet hag ar muiañ doujet, marv war an tachennoù-emgann. An taol a chomas digastiz, met ar bobl flandrezat a arbennas en ur sevel un tour nevez, kalz uheloc'h ha kalz kaeroc'h eget an hini kentañ, hag ar pirc'hirinajoù a adkrogas gant kalz muloc'h a verzh.

Ar Pirc'hirinaj n'eo ket hepken un testiñ a zoujañs e-kefver ar re varv nag un tamall a-enep d'an dismegañsoù o deus bet da c'houzañv. Fellet 'zo bet d'ar re a zo chomet, ober eus kemend-all a boan hag a c'hlae'har ur benveg-stourm evit ar bobl flandrezat en he striv etrezek ar frankiz, evit un demokratiezh wirion hag evit ur reizhder kevredigezhel efedusoc'h, en ur ger, evit lakaat da dalvezout ar mennadoù o deus lezet ar re varv war o lerc'h evel un testament gwirion.

Moarvat, abaoe derou ar Pirc'hirinaj, hanter-kant vloaz 'zo bremañ, en deus *Emsav Bro-Flandrez*, diwar-goust ur stourm pennek, ha daoust da enebiezh aheurtet ar

re eo lakaet gantañ o dichekted hag o dreistwirioù en arvar, gounezet ul lodenn vat eus an arc'hadurioù-diazez,⁽¹⁾ hep dont a-benn evelato da derrañ ar framm unelour a zo o sparlañ ar bobl flandrezat war hent ar rezid.⁽³⁾

A-hend-all, en deus graet armerzh Bro-Flandrez araokadennoù heverk a laka Flandreziz da gaout muloc'h fiziñs enno o man, ha da stourm gant muloc'h a c'hred.

Ha setu ma kemer bremañ ar Pirc'hirinaj abaoe un nebut bloavezhioù, gant kalz donoc'h ha muloc'h hollvedel : d'gakañ a ra tamm-ha-tamm, un uhelvedad a beoc'h evit an holl vroioù, un nevelennad a oa bet huñvre ar re varv war an tachennoù-emgann.

Rak an *Emsav flandrezat* en em sant a galon gant an holl bobloù gwasket gant stadoù hollveliek, ha prest eo alies d'o skoazellañ en o stourm etrezek muloc'h a frankiz. Kalzig tud eus pobloù gwasket Europa a zeu bremañ d'en em unañ gant Flandreziz en o fire'hirinaj, zoken eus ar broioù keltiek...

Poent eo din neuze distreiñ d'ar Strollad Brezhoned a zo bet e Diksmuide evit an 48^{vet} pirc'hirinaj flandrezat, ar sul 29ª viz Mezheven 1975.

EUS BREIZH DA Z-DIKSMUIDE

Un nebut Breizhiz a oa aet warlene da z-Diksmuide, evit ar pirc'hirinaj awenet gant ar gerioù-stur-mañ : «*Bouwen aan de toekomst*», da lavarout eo : «*Labourat evit an dazont*». Ar bloaz-mañ e voe aesoc'h kempenn ar veaj hag an degemer du-hont, en abeg da sekretour-meur ar pirc'hirinaj, an Aotrou Rijk De Ghein, a skoazellas ac'hanomp e pep kefver.

Divizet e voe kuitaet Breizh ar gwener da noz 27 a viz Mezheven, gant ur c'harr-boutin, evit degouezhout e Diksmuide a-benn ar sadorn ar beure war-dro 10 eur.

Dont a reas tud eus Brest, eus An Oriant, eus Gwengamp ha meur a lec'h all c'hoazh, tud war an oad dija ul lodenn anezho, met dreist-holl, tud yaouank gant o sac'h binioù hag o bombard, hag ur pikol banniel gwenn-ha-du ; an hent aesañ evidomp a voe hent Ar Mañs ha Pariz, rak tud hor boa da gemer du-hont ivez, ha goude-se gourhent Lille, Ieper ha Diksmuide. Siwazh, ankounac'haet hor boa pavezioù Bro-Flandrez, hag e-lec'h kemer an hent gwellañ, dre Menn, Roesselare ha

Diksmuide, e klaskjomp troc'hañ berroc'h dre Ieper ; an hentou-treuz a zo du-hont evel e Breizh, kalz hiroc'h e gwirionez, met a-benn 11 eur beure, e voemp diskarget, darn hantergouset c'hoazh, war ar *Groot Markt*, da lavarout eo, ar *Marc'hallaic'h bras* e Diksmuide.

Lakaet e oa bet an emgav war ar blasenn-se, tiez kaer-tre eus an amzer gozh tro-dro dezhi, ha gant aon ne gavfemp ket an Ostaleri «*Rerum Novarum*» e oa bet savet ouzh ur prenestr anezhi ur banniel gwenn-ha-du ivez ; a-walc'h e voe gwelout ar banniel breizhat du-hont evit peurzihuniñ ar re morgouset c'hoazh : «*Amañ emamp evel er gêr*» a lavaras unan bennak en doa kavet dija peadra d'en em walc'hiñ hag a oa krog mat bremañ da derrañ e naon. An ostaleri-se a zo dreist-holl lec'h-emgav ar vicherourion gatolik flandrezat. Unan eus ar renerion anezho, an aotrou *Gerard Bruynooghe*, dimezet gant ur vreizhadez eus kostez an Oriant, a oa hor blenier evit an deiz-se.

Er sal-vras en doa lakaet ur skritell vras gant an enskrivadur «*Breizh ataos*», ar pezh a voe hegarat diouzh e berzh, zoken ma ne giote ket penn-da-benn gant an degouezh a zo e Breizh bremañ.

Hogen, poent e oa deomp ober anaoudegezh gant hol lec'hioù-herberc'hiñ evit an noz da zont : an *Izerhoeve*, pe *Mercuri an Ijzer*, evit ar re yaouank, hag ar *Vilkonja* evit ar re a gav mat kousket e gweleoù aesoc'h.

Kaset e voemp neuze gant hor c'harr-boutin betek an Izerhoeve, ur vereuri goant daou gilometr diouzh Tour an Ijzer. Ar vereuri-mañ a zo ouzhpenn un herberc'hi-yaouankiz digor e-pad ar peurrest eus ar bloaz d'ar re yaouank, evit prizioù izeloc'h eget an ostalerioù boutin. E-pad ar pirc'hirinaj, e vez lojet enni war-dro eizh kant bennak a dud, al lodenn vrasañ o rankout kousket, anat eo, er fonn pe war ar plouz ; evit ar Vrezhoned avat, e oa bet miret en-araok pemp ha daou-ugent gwele, peogwir o doa bezjet un nozvezh penn-da-benn en ur c'harr-boutin, hag o doa c'hoazh un nozvezh-all da veajiñ evel-se evit distreiñ.

N'ous tu ebet da gavout lojeiz e kêr-Diksmuide e-pad pirc'hirinaj an Ijzer, zoken en ur bensañ ker, rak pep ti a zo miret

pell en a-raok gant Flandreziz a zeu du-hont bep bloaz. Evit hon tud koshoc'h avat, e voe kavet ur vureuri all, ur c'hastell a gwirionez, ar **Vikonia**, pevar gilometr en hanternoz da z-Diksmuide. Aze hon eus bet tu da welout pegen kaer eo ar vro a-hed an IJzer. Ar stêr-mañ a zo dalc'het a-hed kilometroù etre kleuzioù uhel a-walc'h a ziwall ouzh an douaroù tro-dro da vezañ beuzet dindan an dour, dreist-holl e-pad ar goañv, rak izeloc'h ez int alies eget live ar mor. Hedet hon eus neuze *(foz an Ankou)*, anavezet e galleg dindan an anv *(Le boyau de la Mort)*, en abeg d'ar bern soudarded a voe douaret ennañ pa zifaragoellas ar c'hleuzioù dindan tarzhadennoù an obuzioù alaman e-pad un emgann. Miret 'zo bet darn eus ar foziou-se en tu kleiz d'ar stêr, evel testeni eus poanioù kriz ar soudarded flandrezat. Daoust da se ez eo ar c'horn-bro leun a gened hag a vuzeh, gant peurvanioù geotek, lennoù bihan darempredet gant evned-mor hag houidigeuz a nije kuit dirazomp a-denn-askell. N'eo ket souezhus e vefe bet kemeret ar **blauwoet**, ar skrev, evel arouez vroadel gant ar yaouankizoù flandrezat.

E-pad an endervezh e oa dieub pehini ac'hanomp evit ober muioc'h anoudegezh gant kêr Diksmuide, met goude koan e oamp pedet gant aozadur yaouankizoù ar *Birc'hirinded d'an IJzer*, da gemer pezh en o **groot verbroederingsfeest**, da lavarout eo un doare fest-noz a genvreudeuriezh.

Kement-mañ a oa e gwirionez an emgav kentañ ha talvoudusañ etre ar Vrezhoned yaouank hag ar Flandreziz yaouank.

(da gendere'hañ)

- 1 - **Tal-iou** (pe) **tallh-ou**, gg : rafivelloù Skluzioù.
- 2 - **Ar-c'hadurioù-diaze** (ger nevez) ; di-war **arc'hañ** : goulenn, mennout, gourc'hemenn
- 3 - **Rezid** : frankiz (e kembraeg : **rhyddid**)

Keleier a bep seurt

AFER KERIZINENN (Gwinevez-Lokrist, Bro-Leon).

Ur wech ouzhpenn eo bet kondaonet gant Eskob Kemper an devoision savet en ur gêriadenn eus parrez Gwinevez-Lokrist, e Bro-Leon, da heul gweledigezhioù ar Werc'hez gant ur vaouez diwar ar maez : **Janed-Loeiza Ramoned**. Kondaonet e oa bet dija gant an Aotrou Faovel, eskob Kemper kent an Aotrou Barbu; da harpañ e gaos en deus an dro-mañ eskob Kemper goulennet ali digant Roma ha Roma ouzh en em harpañ war an dielloù degaset gant eskopti Kemper, he deus lavaret eveltañ, en ur bouezañ koulskoude war ar galloud en devoa an Eskob e-unan da reiñ e zisentez hep tremen dre Roma. Adskrivañ a reomp amañ ul lizher bet kaset da Angela Duval ar rentañ-kont eus ur welaenn graet gant ur vignonez dezhi da Gerizinn, e miz Gouere...

*Klevet hoc'h eus moarvat eo bet kondaonet gouds Kerizinn n'eo ket mui hepken gant eskob Kemper, met gant Roma ivez, goude un hir a enklaek. Kontet em bou

deoc'h e oan bet gant G. K. oc'h ober war-dro du-se. Feiz ! ne oa ket plijus din tamm ebet an andro, traoù ha tud. Evit bremañ, ur strollad-tud (Les Amis de Kerizinn) (Mignoned Kerizinn) o deus lakaet o c'hraban warni a gredan... Pa 'z omp en em gavet, ne oa en ti nemet ur vaouez yaouank (giz-kêr) azezet war ar bank ouzh taol (a zo staliet dirak ar prenestr evel m'emañ du-se). Ha me goulenn e galleg hag e oa tu da welout **Janed-Loeiza** : «Erru eo diouzhtu, aet da ambroug unan bennak a oa deuet d'he gwelout». Ma !

Setu J. L. Ha me mont daveti 'n ur lavarout, e brezhoneg, goude he demata : «Lennet em eus al levr diwar-benn Kerizinn, J. L., ha c'hoant 'm eus bet da zont d'ho kwelout». Ha me da c'houlen, kement ha digeriñ va genou hag-eñ ne veze ket re skizhet gant an dud a zeue d'he gwelout : «O nann ! emezi. Aet e oa da azezañ war ar bank all troet he c'hein d'ar prenestr.

Hag an itronig te galleg, mar plij : «O ! gallout a riu komz galleg outi, mar kirit,

komz a ra galleg mat-tre hag ober a ra gant kement hini a zeu amañ. Ha me dezhi : «Ne gomprenit ket ac'hanon, Itron ? - O ! eo, met en atant va zud, e komzer atav galleg».

Ha me o treiñ davet J. L. 'n ur ziskouez G. «Me, ni a gomz brezhoneg etrezomp bepred, J. L. Daoust hag ar Werc'hez n'he dms ket aliet ac'hanomp da zere'hel d'hor yezh ? - Eo, eme J. L. ha da zibunañ deomp, gant evit ger, ar bomm brezhoneg a zo el lez. Ma ! emezon, just a-walc'h evit sentifi ouzha gourc'hemennoù ar Werc'hez e talhomp d'ar brezhoneg. Ha tampi evit an itronig-he-doa-mezh-kompleket-ma-ou !!

Me 'gred eo bet fur hon eskob, ha poset eo klozañ ma wellec'h pebezh (sirk) o deus lakaet «Les Amis de Kerizinn» da sevel dija en-dro d'ar paour-kaezh plac'h-se. Goude ma vefe un «trust» medalennoù, skeudennoù, ostalerioù o vountañ dre zindan, ne vefen ket souezhet. O ! a dra sur, tud 'zo a zo gwirion en afer-se. Ret e oa gwelout pegen devot e seblante an dud a sache war o chapeled, er chapel. Trist eo evit ar re o doa lakaet o fiziñs, evit ar re o deus ezhomm stekif ouzh un dra bennak, klevout «traoù» evit kredif. 'Vel-se 'mañ koulskoude gant kalz ac'hanomp, paour-kaezh tud ma'z omp.

PARDONIOU BREIZH :

Bez'ez eus kazetennerien hag a oar dibab titloù o fennadoù-skrid da sachañ evezh al lennerien. Evel da skouer kenskriver an *Telegramme*, d'al lun 28 a viz Gouere en e rentañ-kont diwar-benn pardon bras Santez-Anna-Wened ; Brezhoneg, Latin, Galleg, Eskibien, Gweturioù, Archerien. Mar kreder ar skrivagner ne gav mui an darnvuiañ eus ar pardonerien ar pezh a glaskont, en o fardonioù ha neuze beuzet int gant estrenien (ha moarvat tud eus ar vro ivez) hanter-noazh hag a zo muioc'h troet da dennañ poltreoù ha da sachañ war o sigarettennoù (zoken pa dremen ar proesion) eget da bediñ. Pardonioù bras all evel Itron Varia ar Sklerder, e Perroz-Gireg, a zo aloubet ivez gant tud evel-se.

Er bloaz-mañ (1975) ez eo bet miz gouere eus an tommañ, koulz ha deroù miz Eost, ha dederet ez eus bet ur bern touzisted da Vreizh, kement ha ken bihan ma'z int krog o-unan da glemm : «Bremañ, a lavare ur C'hembrad deuet gant e garovaenn da dremen ur pennad-amzer da Vreizh, ez eo heñvel ar stal e pep lec'h. Kit da vro-Italia, kit da Vro-spagn, kit da welout «La Costa

Brava» pe kit da Garnag e kavet e pep lec'h an hevelep engrezoù tud, deuet eo an koll lec'hioù-vakañsoù da vezañ lec'hioù kosmopolitan ha netra ken.

MILIN-BOULTR PONT-ar-VEUZENN.

D'ar yaou 7 a viz Eost, e deroù an endervezh ez eo tarzhet ar vilin-boultr, en un doare dic'hortoz : 3 den lazhet, 37 a re c'hloazet. Ur c'hardeur diwezhatoc'h, e vije bet spontusoc'h al lazhadeg, rak ne oa digor c'hoazh ar vilin goude lein ar vicherourien. Ur bern traoù avat drailh et tu-hont d'ar vilin : ar vourc'h hag an tiez betek 3 c'hard-lev tro-war-dro. Tamall a reer d'an tommder en devefe lakaet an tan da gregif. Abaoe pell hag amzer 'zo ez eus ur vilin-boultr e Pont-ar-Veuzeñ, ur vourc'h tost a-walc'h da Gastellin, ha chomet eo an eflvor eus C houanted ar Morbihan a yeas e-kerz ar Reveulzi da laerezh poultr evit arme Kadoudal. Adsavet e vo al labouradeg ha ne gollo den ebet e labour.

E DAREMPRED GANT AR BROIOU KELTIEK :

Loig Kerwazh a zo bet da Londrez, en afiv an *U.D.B.* d'un emvod gant kannaded vroadelour Bro-skos ha Kembre, e dibenn miz Mezheven. Unvaniezh a ra nerzh, eme ar c'hrennlavar. Hep mar ebet, e c'hell kalz a vad donet eus ... seurt darempredoù.

BLEUN-BRUG ROSTREN :

Gouelioù e-pad 8 deiz e kornad Rostren, unan eus ar sitreadoù ar muiañ taget gant an divroañ hag an dilabour. Unan eus ar c'hornadoù brudetañ koulskoude evit o joa-bevañ : dafisoù, kanaouennoù, kan ha diskan. Daoust petra a c'hell bezañ ur seurt joa-bevañ evit un etnologour pe ur psikologour ? Nerzh an hengoun hepken ? Pe die'haou ha digoll tud war vord an dizesper hag o klask ankouazh o zristidigezh hag o nec'hamantoù e-keñver an amzer o ren hag an amzer da-zont ? Un tamm evel mezerien hag a gav en o gwerennadoù bosson peadra da ankouazh trubuilhoù ar bed. Met n'eo ket Bro-Rostren hepken eo a zo taget gant ar *joa-bevañ*-se ; anat eo ez eo mat bepred ar Vretoned da sevel kostell el loar met dibourvez a intrudu : tezennerien hag hufvorerien met divarrek da oberiañ. Tud deus hep intrudu hag hep ar spered-sembregerezh a oa unan eus perzhioù-mat

hag eus vertuzioù pennañ ar Vretoned er Grennamzer. Dav merkaf avat o deus renerien ar Bleun-Brug poaniet da vat e-kerz ar Gouelioù ha deut e-benn zoken da gaout oferennoù brezhonek e Sant Nikolaz ar Pelem hag e Rostren !

KEMBRE HA BREIZH :

Stankoc'h-stankafi e teu da vezañ an darempredoù etre Breizh ha Kembre : aesaet eo bet an darempredoù-se gant al linenn-vor Rosgov-Plymouth. Ul laz-kanafi eus Tregaron a oe bet pedet da ouelioù Rostren ha chomet ez int bet un toullad deizioù, e Breizh, en ur reñf amañ hag ahont abadennoù kan : Karaez, Rostren, Plistin, Perroz-Gireg, Landreger. Un degemer ofisiel a oa bet graet dezho gant maer Lannuon, an Aotrou *Marzhin*. Kancerien akuit ez int, evito da vezañ labourerien-douar, micherourien, kofversanted vihan. Iskis-tre avat, e oa klevet kement-se a saozneg ganto, ha dreist-holl *Le Barbier de Seville* gant unan eus merc'hed yaouank Skol-Etre Tregaron a oa da heul laz-kanafi ar baotred.

E Bro-Frañs unan eus pennañ darvoudoù miz Gouere ez eo redadeg-veur Tro-Frañs war varc'h-houarn. Dav merkaf an darvoud-se dre ma tedenn ar Vretoned, kozh ha yaouank, koulz hag ar Frañsizien ha tud ar Broioù all : Italia, Spagn, Bro-Holland, Belgia, pa zeu rederien eus ar broioù-se. Er bloaz-mañ ez eo bet gonezet an droiad vras-se gant Bernard *Thevenet*, ur gall, ha d'an eil e oa Eddy *Mercx*, ur Belgiad hag a selled koulzskoude evel an hini en devoa ar muiañ-chañs da c'honit.

KENLABOUR ETRE RUSIANED HAG AMERIKANED :

En em glevet eo bet Rusianed hag Amerikaned da sevel pep a aerlestr ha d'o amarrif e-kreiz an oabl : *Soyouz Hæ Apollo* ; 2 gosmonaot Russian, Aleksiz *Leonov* ha Valeri *Koubassov*, ha tri Amerikan gant Tomaz *Strafford* er penn.

Eus Baikonour en hanternoz da Vor-Aral e oa bet taolet ar Rusianed hag eus Kab-Kennedy, an Amerikaned ; tremenet mat e oa bet an taol-arnod.

Gwelloc'h eo a dra sur klask en em glevout eget bezañ hign-hagn evel ki ha kazh : 30 vloaz 'zo an hini e oa bet taolet ar vombezenn atomek kentañ war Hiroshima.

- Daoust m'eo bet votet gant ar *Parlamant* al lezenn diwar-benn kelenn ar yezhoù *«ramvroel»* (sic) n'eus bet ger abaoe eus urzhiadurioù ha reolennadurioù evit lakaat al lezenn en implij a-benn ma figoro ar skolioù e miz Gwengolo 1975. Ur gwall-fazi e vefe avat, a-berzh ar Gouarnamant lezel an traoù war o c'hemend-all, rak ne vo ket mui tremenet lost al lezenn c'henou ar Vretoned, na dre c'hennig Okitaniz !

BRO-GEMBRE : JUBILE AOUR ar Gostezenn Vroadel (Plaid Genedlaethol).

Dizoloet ez eus bet ur blakennad Pwllheli, e memor eus savidigezh ar Gostezenn-se e 1925. Dav eo lenn niverezh *Y Ddraig Goch* embannet da gefivet evit degouezh meur-se, gant testenioù fromis, merc'hed evel Cassie Davies, Kate Roberts, an Itron Ambrose Bebb, an Itron J.E. Jones (a oa sekretour ar Gostezenn), pennad berr, met stonkus-tre, ar Reverant Valentine, unan an tri a voe kar-hariet evit bezañ c'hwezhet an tan e Skol-Vombezañ y Llyn (an daou all a oa D. J. Williams marvet un nebeud bloavezhioù 'zo ha Saunders Lewis bev bepred), hep menegif pennadoù all diwar-benn J. H. Jones, unan eus pennañ diazeourien ar Gostezenn, marvet d'an oad a 36 vloaz ha, neuze, skridoù gant *Gwynfor Evans*, hag an Aotrou Davies ha *Wigley* deputeed e Kamb ar Gu un, e Londrez.

AN EISTEZVOD (Elsteddfod Criciaeth) :

3-10 a viz Eost.
Un amzer eus ar c'haerañ a zo bet ha tud a vilieroù o terekek d'ar Gouel Bras. Bepred an hevelep kudenn gant an Deltenn Vras e-lec'h ma tremen ar pep brasañ eus an oberiantizoù : e stad fall spontus emañ ha ken buan all e vije bet ret tremen hepzi. An Aotrou *Per Denez*, eus Skol-Veur Roszhon a zo bet a-hont oc'h ober ur Goufereañs d'ar meurzh da noz.

E-kerz an *Eistezvod* ez eus bet lakaet war droad ur strollad nevez *Emsav ar re a fell dezho ober hepken* gant ar c'hembraeg. Anat eo e talc'h ar yezh da goll tachenn, hag alies eo e techet ar gembraegerien da dreif war ar saozneg dre fair play, dre seveded, dre zereadegzh, p'en em gavont e-touez saoznegerien. Komprenet o deus difennerien ar yezh e rankont stourm war an dachenn-se ha klask un diskoulm. Tu hor bo, war *Varr-Heol*, da zistreiñ war an sfer-se evit gwelout petra a vefe da ober ivez amañ, e Breizh.

32

KELEIER DIWEZHAN :

Lakaet ez eus bet div vombezenn da darzhafi e kreizenn nukleel Brenniliz, met en diavaez eus ar greizenn ; diaes gouzout piv en deus graet an taol. N'eus forzh penaos ez eo diaes tizhout kalonenn ar Gostezenn : un ali-a-emziwall e vefe kentoc'h evit tennañ evezh ar bobl war riskl ar c'hreizennnoù atomek (9-10 Eost 75). Nec'het ez eo ar *«Broioù bras»* gant aon na zeufe an holl vroioù da grouif o bombezennoù atomek dezho o-unan : rak o tizezañ kreizennnoù nukleel da grouif tredan er broioù *«paours»* e werzhont evel-se ivez war un dro *«sekred»* ar vombezenn atomek ; ar pezh a zo en em gavet end-eeun e Bro-Indez !

Patr Julen

Prezegenn evit Bleun-Brug Lanuon

(Gwengolo 1938)

Notenn : Embann a reomp ar brezegenn a reas Patr Julen, en iliz Lanuon evit ar *Bleun-Brug* e 1938. Gallout a ray evel-se hol lennerien peseurt menozioù a awene stourmerien an amzer-se, an dalvoudegezh anezho, pe o gwander. Danvez-studi evit an istorourien an Emsav hag evit ar Biskologourien.

*Breizhiz, ma breudeur, karit ho pro,
Mirit ivez ha war un dro,
Ho kizioù fur, ho yezh, ho Feiz,
Nemet fae a rafec'h war ho PREIZH.*

Ma breudeur ker

A-natur eo d'an den karout e di dreist ti e amezeg. A-natur d'an den bezañ muioc'h douget evit e beadra eget evit peadra e nesañ. A-natur d'an den meluil e barrez, ha dister e vefe, dreist ar parrezioù all. A-natur ivez d'an den kaout muioc'h a garantez evit e vro, eget evit ar broioù all. Ha pa vez ar vro-se *«BRO-VREIZH»* na pegement outi ne die ket ar galon tridat er c'hreiz !

A-natur eo d'ur bugel karout e vamm, karout muioc'h e vamm eget nep lezamm. 33

ha bez' vefe homañ, evit he bugale, ur gwir ael a garantez. Ur bugel a goll e vamm a zo ur bugel glac'haret, rak evel ma lavare hon tud-kozh :

*«Weil eo kaout dour digant mamm
Eget gwir-barr digant lezamm».*

A-natur eo d'ur bugel savet e gwir gristen karout ar Werc'hez glorius Vari, rak e-kreiz ur mor a c'hlae'har, ez eo deut da vezañ hor mamm-holl, war lein Menez Kalvar.

Bez' en deus an den un deirvet mamm : e *Vammvro*, da lavarout eo ar vro m'eo bet ganet enni.

A-gennatur all e tie bezañ neuze 'ta da bep den karout ar vammvro-se, dreist an holl vroioù all, hag e vefe deut ar vro-se da goll hec'h emrenadur ha da vezañ netra ken nemet ur ramvro, evel hor Breizh-ni, dindan beli ur vro all galloudusoc'h egeti.

Met ma tie an den karout e di, e beadra, e barrez, e vamm, evel den hag evel kristen, bro e gavell dreist pep ti, pep peadra, pep parrez, pep mamm ha pep bro all, ar garantez-se a die birvif en e galon noz-ha'n-deiz, ne die ket lakaat an disterañ kasoni ouzh pep estren da ziwan en e galon a gristen. Bugale holl da Zoue, daoust d'o liv, d'o gwad, d'o bro, d'o yezh, e tie an dud e pevar c'horn ar bed en em garout ha bezañ douget an eil evit egile.

Karout Doue dreist pep tra hag hon nesañ evel d'omp abalamour da Zoue. Setu al lezenn a dlefe an holl da heuliañ, ha dreist-holl ni, kristenien, ma fril dimp bezañ gwir vugale da Zoue, Hon tad, ha d'an iliz, Hor Mamm.

I - AR GARANTEZ-VRO

Met na pet a hini, n'eo ket war-se siet a spered hag a galon, ma rank H.T.S. ar Pab sevel hag adsevel groñs e vouezh dirak ar bed-holl, evit lakaat ar wirionez war se da barañ splannoc'h-splannañ a-us da bep hini ! En un amzer a zispac'h, a reveulzi e pep doare, evel hon hini, m'eo deut kalz eus an dud da goll o stur, zoken en hor Breizh, da lavarout eo da serrif o daoulagad ouzh sklerijenn ar wirionez ez eo evel eilpennet ha dirollet pep tra. Ma weler broioù a zo o tont da gredif ez eo dezho, a-berzh mat, piadañ ar broioù all dindano, hag o lakaat dre gær pe dre beg da zegement o yez, o nask, o hual, o c'habeztr pe o gwekenn.

Ma weler broioù kristen 'zo, an dud pennolet enno gant ar regarantez-vro, o

teñ dorn d'ar gwashañ alouberien, d'ar gwashañ mac'homerien ha munterien a zo (leval pa vefe a-r d'an dafivad d'en em barañ ouzh ar bleiz), evit kerzhout war-lerc'h ur frankiz na dalvezo dezho, nemet sachañ war o c'heñ gwashoc'h gwalenn a-gastiz. N'ankounaomp ket an dra-mañ, kristenien: an hini a vev hervez an urzh a vev hervez Doue, hag an urzh a lavar dimp lakaat dalc'hmat hag e pep lec'h Doue hag e Iliz da gentañ, hag ar peurrest goude: kerent, ti, peadra, parrez, ha bro, hag all.

Doue da gentañ, Breizh goude
Gant fiziañs ha karantez
A lavare ar barzh Kelien.

II - DOUE DA GENTAN, NEMET AR VRO GOUDE

Eno emañ an dalc'h, eno emañ ar wirionez hag hi ken sklaer da gompren ma'z eus bet gwelc'h e pep amzer, 'vit diarbenn an alouber, ar mac'honer, ar gwasker, an enebour, pa sone kloc'h-galv an tan e kloc'hdi an ilizoù, pe ar c'horn-boud a-us d'ar maezioù, difennerien ar vro o kuitaat tad, mamm, pried, bugale, kerent ha mignonned, ti, douar, ha parrez evit mont d'an tan, evit mont d'ar brezel, evit mont, siwazh, kalz anezho, war an dachenn da vervel. Ur barzh en deus lavaret (Taldir):

*Ar marv a zo kaer, pa varver en argad !
Marteze. Met me 'lavar: kalz, kalz well er gêr, kaout ur marv mat. Rak ma'z omp bet krouet gant Doue evit 'n em garout evel breudeur hag evit bevañ e peoc'h an eil e-kichen egile, n'eo ken nemet a-berzh an diaoul, mammenn pep kasoni, en em lakafe ar pobloù d'en em lazhañ, d'en em zebrifit. Evit harz, gouez dezho, ouzh ar walenn-se a gastiz, ez eus tud na glaskont ken nemet e vefe eilpennet: harzoù an holl vroioù hag a bennfolle koulskoude, komzet da gentañ ma vefe eus dismantrañ dezho o zi, o yalc'h, o feadra, o madoù.*

Doue en deus graet ar Poblou' ar Broioù. Doue en deus krouet ar bed hag a ren bepred hervez e hollfuruez, ar bed. Hag en e hollfuruez, en deus kavet mat en em zastumje ar pobloù a-rummadou evit bevañ e kornad-mañ kornad bro eus an douar. Istor Babel, Istor Abraham, Istor Moizez, al lodennif ma lakaas ober eus an Douar Prometet, etre an 12 a vugale en doa Yacob, an Ozac'h-meur, a zo dtimp a gement-se an testen ar c'haerañ.

Hag a-natur eo d'un den karout dlouzhtu an douar perc'hennet evit mat gantañ. Ar garantez-se, evel pep karantez kristen, a zo dezhañ a-berzh Doue. Hag evit he nerzhusañ en deus kavet mat an

Aotrou Doue e lakafe warni he siell, war un dro gant H. S. Jezus-Krist hor Mamm santel an Iliz.

Ar Relijion hag ar vrogarantez, peil diouzh rankout bezañ dizarempred, a grefiva an eil eben, a lavare an Tad Lakorder, prezezer ker brudet ha ken helavar. Ar Vammvro, emezañ, a zo hon Iliz er bed-mañ, evel m'eo an Iliz hor Mammvro, hor rouantelezh er bed all. Doue en deus graet ar Vro, ar Vammvro, evel m'eo deus graet an Iliz. Ha diwarnañ, evel eus mammenn e teu ar garantez a feil da se, hor befe e-kefver pep hini anezho.

Digorit ar Skritur-Sakr, lennit betek an dud veur roet dimp da skouer, Moizez, Yeremiaz, Matatiaz, ar Vaktara hag all, hag e welot hag-efi n'eo ket ar garantez-vro ur vertuz a dtomp lakaat ar vleuniañ bepred ye en hor c'halon.

Sellomp ouzh H.S.J.K. hor skouer. Doue. Na pebez karantez n'en deus ket bet evit Israel. E vro, hed-ha-hed e vuhez, hag hi koulskoude bet ker kriz ha ken dinaoudek en E gefiver. Evel testeni eus ar garantez-se: an daerou a skuilhe a-wel da Jeruzalem, o soñjal er walenn-a-gastiz a dlee kouzhañ warni 37 vloaz goude e varv-efi. *(Mervel 'reas a dra sur H.S.J.K. eme v-Bosued, evit ar bed-holl ha pep hini ac'hanomp, met o vervel, e pare e zaoulagad war e vro, ha fellout a ra dezhañ e talveze e varv d'e vro, evel ur merk eus ar garantez en doa eviti.)*

KAROMP HOR BRO BREIZH, evel m'o deus tud veur an amzer gozh, hag H.S.J.K. o hini; evel m'o deus karet hor Bro, hon tud-kozh hag a zo aet kement anezho da anaon dre skuilhañ o gwad dre garantez eviti. Karomp hor Bro Breizh evel m'o deus he c'haret an 250 000 eus hor breudeur bet marvet eviti er brezel diwezhañ. Ha pa lavaran: Marvet eviti, e lavaran mat, rak a-dra sur, ar soñj eus o bro ken divrall en o spered, evel o c'harantez eviti en o c'halon a yeas d'o heul d'an tan hag a chomas birvidik enno betek o marv.

PETRA EO AR VRO ?

Ur vro, e gwirionez, ha bez' e vefe Breizh ar vro-se, petra eo ? Kement-mañ kement a zouar hepken, er c'horn-mañkorn eus ar bed ?... N'eo ket. Ma'z eo hor Bro an douar benniget perc'hennet abaoe keit amzer 'zo gant hor c'hentadoù, hag hi ker kaer gant he c'hoadoù don, he saonennoù didrouz, he stêrioù kildroennek, he liorzhoù trevadus,

he menezioù alaouret, he lanneier hag he c'hleuzioù marellet a Vleun-Brug, a valan hag a lann melen, hag ar mor bras oc'h ober dezhi ur c'hen kaer all a c'houriz glas; ez eo ivez ar c'hornadig-douar ma'z omp bet ennañ luskellet en hor c'havell;

ez eo ivez an tiegezh ma'z omp bet maget ha savet gant ar vamm ar garantezusañ;

ez eo ivez ar c'hloc'hdi a laka ar c'harter ennañ hor c'halonod da dridal ha da dridal e-kerz ar suliou hag ar gouelioù;

ez eo ivez non iliz-parrez, iliz hor banniant, iliz hor Pask kentañ, an iliz hon em-enni-skuilhet kement a zaezou marteze war varv un tad, ur vamm, ur pried, kerent, ha mignonned, hag hi o kemer perzh en hor glazhar dre he c'hleier o son glazou;

ez eo ivez ar vered ma' mañ enni reigoù hon tud varv oc'h ober o c'housk diwezhañ ken na zeuint a-nevez a varv da vev en deiz diwezhañ; ar vered m'eo enni miret e-kichen pe e-lec'h hon tud kozh, evit pep hini ac'hanomp ar wele yen-skorn ma'z ay hor c'horf ennañ da c'hourvez pa vo deut armarv da lemel diganimp hor buhez.

Hor Bro, hor Breizh, evel Pobl, a zo c'hoazh ouzhpenn. Hor Bro a zo:

- Al levr kaer-dispar skrivet hed-haled ar c'hantvedoù gant ar Vreizhiz, hon Tadou, da lavarout eo, he buhez, hec'h istor kalz re nebeut a Vreizhiz bremañ ouzh hec'h anavezout, siwazh!

- Hor Bro a zo ar gizioù kozh, ar gizioù fur ha santel o deus lakaet war benn hor c'henvroed ur gurunenn a gement a enor, en o gwazhied ur gwad ken disi ha ker birvidik, en o izili un nerzh ken alies all bet didrec'hus.

- Hor Bro a zo ar gwiskamantou ker kaer a laka an diavaezidi ha zoken ar Vreizhiz dibenn o deus o dilezet, da chom bamet e-kreiz un estlamm ar marzhusañ, p'o gwelont douget e-kerz gouelioù evel gouelioù ar Bleun-Brug pe Ouelioù ketliek all.

Met da betra, ma Doue, dilezel an-unan ur gwiskamant a gaver ken ouesk ar re all dindanañ, ur gwiskamant a seblanter bezañ ken enoret ouzh e zougen ur wech an amzer, evel e-kerz un ambrougaded, un eured pe ur gouel bennak all? Evit mont da heul ar c'hiz, a leverot din. Ya, ya, met avel ar sav-heol a zo un avel but ha ganti en hor Breizh e vez divreizhet an dud.

HOR BRO PETRA EO C'HOAZH ?

Hor Bro a zo ar savadurioù kaer, kement anezho en hor Breizh, an ilizoù ker furchet ha ker skeudennet ar maen hag ar c'hoad anezho gant kizelloù kel lemm hon arzourien, an tourioù dantelezh: holl ur c'haer a desteni eus anaoudegezh, eus ijin, eus ampartiz, eus feiz hag eus karantez micherourien an amzer dremenet.

Ar pep gwellañ en den eo e ene, ennañ mammenn pep buhez. ene ur vro eo **He Yezh**, hag hor yezh-ni, Breizhaded, eo ar Brezhoneg: *«Ur c'horf hep ene, eme Aotrou Eskob gwened (Trehiou), barnet eo da vreinañ e berr-amzer. Setu petra c'hoarvez ivez gant ur vro, gant ur bobl, pa zeu da goll hec'h ene, da lavarout eo, he yezh.»*

Dalc'homp mat d'hor brezhoneg a zo bet savet diwarnañ abaoe an amzer ar goshañ, ha gwerzioù kaer ha kanaouennoù dudius ha levrioù a bouez bras.

Daoust hag-efi ne vefe ken mat ar Brezhoneg, evit un darn a zo, nemet da ganañ ur *«Bro gozh ma Zadoù»* bennak pe ur *«C'housk Breizh-Izel»* bennak, kent sevel diouzh taol e-kerz ur pred bennak ?!

«Breizh hep ar brezhoneg n'eo Breizh ebet ken» a lavare pennrener ar Bleun-Brug e Brest, er bloaz 1932. *«Na lezit ket ene breizh da vervel»*, a lavare Aotrou Eskob Kemper, e Bleun-Brug Douarnenez, er bloaz 1929. Dalc'h hit mat d'ar brezhoneg a ya, hag a ya, dre ar soursi bras a gement outañ war wellaat, war gaeraat, war flouraat, war binvidikaat bemdez. Dalc'h hit bev-mat ar Brezhoneg en ho tiegezhioù, bev-mat en hoc'h ilizoù; bev-mat en ho skolioù. Dalc'h hit dreist-holl war ho kenvroz ma talc'hint mat ivez d'ar relijion ha ma strivint da adkaout eviti an holl frankizioù dleet dezhi.

D'hor Brezhoneg ha d'hor Feiz, dalc'homp divrall en hor Breizh. Difennomp war bep tachenn. Hor yezh kozh hag hor c'hredenn. Ha n'ankounaomp kammed. Ma'z omp gwir Vreizhaded. An tamm-mañ eus buhez, eus istor hor Mammvro.

Hervez ur barzh amañ diwar-dro: An Erminig d'ur C'hog, graet ganti ur pok. He mantell 'zo bet mastaret. Hag hi glac'haret 'zo manet. Kollet he deus-hi gwad takenn war-lerc'h takenn.

Dre falsdaremprediñ ar C'hog ruz e
gribenn
Evel mezhek, rak ar galleg
E souz kalz re ar Brezhoneg,
Mezh dimp-ni holl, Bretoned, ma talc'h
c'hoazh da gilañ.
War hor Bro, ar C'hog-ruzh 'gano al Libera.
Strivomp eta bemdez, e kêr ha war ar maez,
Da zerc'hel birvidik hag hor Feiz hag hor
Yezh.
Ha diwar he bleun-brug, diwar he lann
melen
He banniel 'n he dorn, ar Groaz en he
c'herc'henn,
Dirak neb enebour a vennfe he mougañ.

E kano c'hoazh hor Breizh, laouen :
«Alleluia»

Enebour bras an den, selaouit, Bretoned,
Eo ar preñv-diabarzh ma vez gantañ krigner
'Vezomp ket 'n an' Doue ar preñv-se 'vit hor
Breizh
War un dro e trenkfe hor bannac'h gwad 'n
hor c'herc'henn
Lavaromp neuze 'ta, war-lerc'h ar Vreizh
koz
Aet da Vreizh an Neñvoù d'ober ar gaos :

Potius mori quam foedari :
Kentoc'h mervel 'get 'n em gailharin.

Paotr Juluen

Bleunioù Sant-Fransez

(XXVIII^{et} PENNAD)

E Bologn o prezeg 'teu a-benn Sant frañsez
Da lakat daou skoliad da cheñch penn d'o buhez.
'Vitañ ul levez
Kaout daou vanac'h nevez.
Eus touell an droukspered
Unan gantañ 'zo tennet.

* *

E kêr Bologn, un devezh
En em gavas Sant Frañsez.
Gant hast 'teuas ur bern tud evit gwelout ar Sant.
Pet a oa eus an dud-se ? Sur-mat tremen dek kant.
Bepred kement e oant m'o doa poan ha poan kaer,
Ur gwir vac'hom gante, o tont betek plas kêr.
Bez' e oa paotred,
Bez' e oa merc'hed,
Skolidi ivez,
Un darn bugale.
Dirak un engroez ken stank a gement all a dud,
Penaos 'vit ur prezezer menel d'ober e yud ?
Ha Frañsez da sevel war un tammig krec'hienn,
Ha d'ar bobl da ober neuze ur brezegenn.
Ker kaer hi deoc'h ma seblante, ya, diskenn a-denn-askell
Eus lein Baradoz an Neñvoù a-berzh ar Spered-Santel.

36

O klevout prezeg evel-se
Tremen kriz an neb na ouelje.
Sant Frañsez a oa e gomzou,
E gomzou lemm evel birod,
Komzou da bikat ar galon,
Dezhi da gaout gras ha pardon.
Setu ur bern tud aheurtet
O skuilh daeroù war o fec'hed.
En o zouez e oa daou skoliad, hervez, a lignez uhel.
Hag o doa graet betek neuze, divergont. o c'hwezige!
Eus Marz-Ankona genidik,
O c'herent 'oa tud pinvidik.
Unan afvet Pellegrino,
An eil Rinieri e ano.
O klevout Sant Frañsez, piket gant gras Doue,
En em glevjont o-daou 'vit mont d'e gaout war se.

Ar Skolidi

«Kenavo d'ar bed lavarout ni a fell dimp, Tad Santel,
Ha mont en hoc'h Urzh da vevañ dindan goudor ho mantell»

Sant Frañsez

«Doue en deus din diskleriet,
E felle deoc'h, mignoned,
Kuitat ar bed, e fallentez,
'Vit ren ur vuhez nevez.

D'ho tegemer em c'houent, va c'halon 'zo laouen,
Gloar, meuleudi da Zoue, dalc'hmat da virviken.
C'hwi, va Breur Pellegrino, 'heulio an Izelded,
An Izelded a galon, santeloc'h hent n'eus ket ;
Ha c'hwi, Breur Rinieri, a ray diouz ho kwellañ,
Evit rentañ servij d'an holl vreurdeur vihan».

Hag an daou vanac'h yaouank a sentas penn-da-benn,
Evel pa vije bet Doue dezhe o c'hourc'henn.
Ar Breur Pellegrino, hag eñ lennegour bras,
Ha war Gwir an Iliz dreist pep hini ur gwaz,
Dont da vezañ kloareg, eñ a nac'has dalc'hmat.
Er gouent e vevas didrouz evel gouestlad.
Ne glask'e met un dra : santelaat e ene
'Vit bezañ erru-mat gant an Aotrou Doue
E santelezh a oa dispar ;
Ur sant o choñ war an douar.
Breur Bernez 'lavare diwar e benn, un deiz :
«E-touez hon holl vreurdeur 'z eus tud santel e-leizh,
Met klaskit, adklaskit-du-mañ, da-hont er bed,
Santeloc'h egetañ sur-mat, ne gavot ket is

37

Ne gavont ket er bed-mañ, nann, 'leizh o gwalc'h, ar sent :
 Eus an neñv 'vez mall gante abred kerner an hent.
 Pellegrino a varvas karget a vertuzioù,
 Graet arao, goude, gantañ kalz-kalz a vurzudoù.
 Breur Rinieri, eñ, gant aked ha doujañs,
 'Servije e vreudeur 'oa ennañ o fiziañs.
 An neb a ra vad d'e nesañ
 A ra vad dezhañ e-unan.
 Pleustrif 'rac hent an Izelded
 A zo gwir hent ar santelezh,
 Hag, hervez, ouzhpenn ur sekred
 A fizias ennañ Sant Frañsez,
 E penn rannvroad Marzh Ankon,
 E voe ur ministr, den gwirion.
 Dousik ha brav, sioul ha didrouz, e holl vreudeur a rene
 Hervez Doue hag al Lezenn, ha gant peoc'h evit e ene.

Met alies pa gav d'an den
 Na vez netra d'e zoaniañ ken,
 'Vit e aprou e teu Doue
 Da waskañ start war e ene.

Ha setu Rinieri a-berzh an droukspered
 En ne oar den pet doare, siwazh, gwall-douellet.
 Ha setu gwall-c'hlac'haret ha mantret ar paourkaezh,
 Ha beuzet e galon 'kreiz an dristidigezh.
 Kaer en doa noz ha 'n deiz stourm, ober pinijenn,
 Skourjezañ e groc'hen ha lavarout pedenn,
 Eus ardoù an droukspered ne zeue ket a-benn.
 Un druet 'oa e welout dinerzhet holl a-grenn.
 Pa seblanter bezañ gant Doue dilezet,
 E teuer da grediñ 'vezer dija daonet,
 Hag abred e kouezher,
 Siwazh ! en dizesper.
 Penaos gallout terrifi eta d'e blanedenn ?...
 Mont da gavout Frañsez ma vefe e jubenn.

Ar Breur

*«Ma vezan degemeret gantañ 'vel ur mignon,
 Na pebezh pouez a savo prim diwar va c'halon.
 Neuze e kredin start en devo c'haazh Doue
 Truez ouzh va c'horf paour, truez ouzh va ene,
 Met ma vezan gantañ war an taol argaset
 E soñjin en devo doue va dilezet.
 Ha me ha mont en hent etrezek Azizi,
 Ma oa eno Frañsez klañv da vervel 'n e di.»*

'Keit-se spered an Tad Santel, gant Doue sklerijennet.
 A wele ar paour-kaezh manac'h o stourm ouzh an droukspered.
 Gwelout mat a rae ivez holl santelezh e ene,
 Hag etrezek kêr-Azizi, gant hast, ar breur o vale.
 Hag eñ da c'hervel Breur Leon ma teuje gant Breur Mazhev
 D'ober un tamm kaozeadenn gantañ 'kichen e wele.

Sant Frañsez

*«It war benn-hent, mignoned, d'hor Breur Rinieri ;
 Emañ o tont davedon war hent bras Azizi.
 Roit dezhañ 'vidon-me ur pok karantezus,
 Ha bezit en e geñver, m'ho ped, madelezhus.
 Grit dezhañ gant kuñvelezh va holl c'hourc'hemennoù :
 Lavarit o deus plijet din kaer e bedennoù,
 Pedennoù ur Breur kare, evel n'eus ket nemeur,
 Ganin a-greiz va c'halon, e-touez an holl Vreudeur !»*

Breur Mazhev ha Breur Leon, int 'ta raktal en hent.
 Ar beajour a gavont azezet 'n ur c'hroazhent.
 Hag int da ober kefridi
 Ar Sant da Rinieri.

Hemañ e ene frealzet, 'vel kollet e benn gantañ.
Nann, da be sant en em ouestlañ ne ouie ket da gentañ ;
Met deut 'kent ennañ e-unan, ha war e zaoulin neuze,
E lavar bennozh, trugarez gredus d'an Aotrou Doue.
War un dro gant e vreudeur, ez a neuze en hent,
Evit mont davet e dad klañv 'ta en e gouent.
Sant Frañsez daoust d'e gleñved 'savas eus e vele
'Vit degemer a-zoare ar bugel a garie.

Sant Frañsez

*«Va Breur kaezh, tost ouzhin, hast am eus da bokat dit.
Un diouer 'oa evidon, te ac'halenn aet kuit.
Ret-mat eo din hen anzav e-kreiz-kreiz va c'halon,
Va c'harantez evidout a verv, dreist, va mignon,
Gortoz ma rin dit bremañ ur groazig war da dal,
Rak eus ar gwir santelezh ez out bremañ ar pal.
Dre gement all a bikoù m'ac'h eus ranket tremen,
Hag ober dreist pep hini kement a binjenn.
Doue a felle dezhañ da zellidoù kreskiñ ;
Ur merk a wir garantez 'vidout, Rinieri.
Met ardoù an droukspered ma pouezont re warnout,
A-vremañ war da ene ' koll an diaoul e c'halloud.»*

O burzhud eus ar c'haerañ, ar Breur a sant raktal
E ene paour disammet ; an diaoul a c'hall gwinkal.
Frealzet evit mat, bremañ, Rinieri,
Peoc'h Doue 'n e galon dizehan o virviñ,
A gano 'hed an amzer e-kreiz al levnezh :

Meuleudi, gloar da Zoue, da Sant Frañsez ivez.

Kerlirzhin 7.2.44

Ul levr-kegin e Brezhoneg

Abaoe un 12 pe 13 vloaz 'zo e kaver e **Barr-Heol** pennadoù diwar-benn an doare da ober kegin.

Gant Soaz an Tieg eo bet savet an darn-vrasañ anezho, ha setu m'he deus kavet mat ober ul levrig ganto ha gant meur a hini all embannet gwechall e kelaouennoù brezhonek.

Al levrig-se, ment 21 x 13,5 a zo embannet evel stagadenn da Varr-Heol :

Priz al levr : 15 lur

EMBANNADURIOÙ BARR-HEOL

1	Leksionaloù ar sulioù hag ar gouelioù (A.B.C.)	18,00 lur
	pep hini	50,00
	o-zri war un dro	50,00
2	Levrioù oferenn — Azvent - Epifaniaz	11,00
	Koraiz - Sizhunvezh santel	11,00
	Amzer Fask	11,00
	o-zri war un dro	30,00
3	Lennadennoù pemdezic (Peder levrenn e pep hini)	
	pep bloavezhiañ	25,00
4	Ritual ar Briedelezh (klok, liesskrivet)	6,50
5	Ritual ar Vadeziant (offset)	5,50
6	Pedennoù ar sulioù ordinal (liesskrivet)	5,00
7	Levr-oferenn evit Gouelioù ar Sent (a-hed ar bloaz)	
	(liesskrivet brav, ment 22x29) 166 paj.	25,00
	gant un nebeut oferennoù a zevesion	
	(Treinded santel, Sakramant an Aoter, Jezuz-Krist beleg,	
	Kalon Jezuz, Unaniezh ar Gristenien, Misionoù, Peoc'h,	
	Klañvourien, oferenn a anaoudegezh vat, h.a.)	
	hag ur geriadurig latin-brezhonek !	

EMBANNADURIOU ALL

Un nebeut skouerennoù a chom c'hoazh eus :	
Otello, Seurez Kerwenan, Aviel sant Lukaz, Mervel evit bevañ... pep hini	12,00
Merkit war ho chekenn-bost ar pezh a vennit hag e viot servijet kerkenet hep mizoù all.	

Koumanant da Varr-Heol

Koumanant ordinal.....	30,00
Broioù estren.....	32,50
Studierien.....	25,00

K.R.P. 245-453 ROAZHON

Imprimeur : Copie 22 Pédernec-Mouler : an aotrou Gall, person Pedernez

Directeur de la publication : M. Le Clerc, Buhullen 22 Lannion, Gerant

Rener ar gelaouenn : an aotrou Kleg, person Bulien, 22 Lannion

Périodique inscrit à la commission P.P.P. sous le N° 29 746

Commentarii in lingua Brittonica editi - Revue kist. 1166 - 1167 - 1168 - 1169 - 1170

Gwerz ar « Protein »

Ton : Yann Gouer

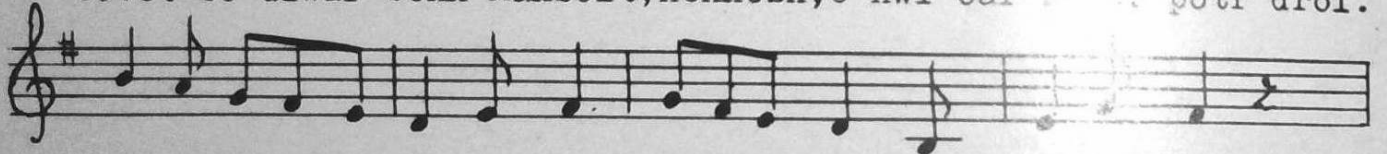
TON

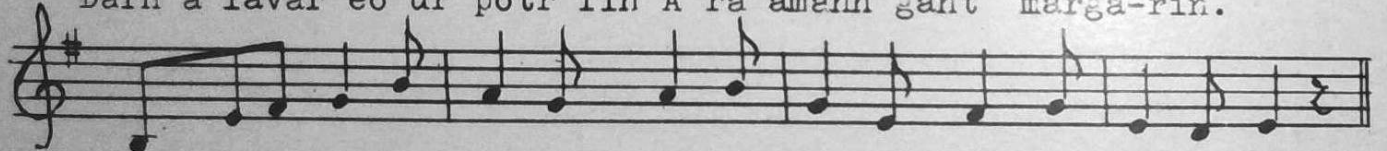
Tostait da selaou, Bretoned, Ur son evidoc'h kompozet

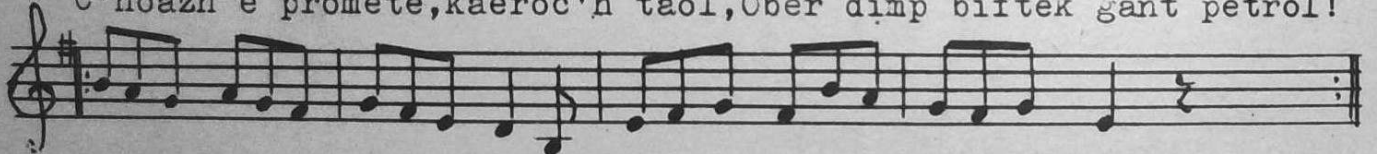
Savet eo diwar benn Mansolt; Hennezh, c'hwi'oar, 'zo ur paotr drol.

Darn a lavar eo ur paotr fin A ra amann gant margarin.

C'hoazh e promete, kaeroc'h taol, Ober dimp biftek gant petrol!

Dirila, dirila, dirila lèno; Dirila, dirila, dirila la

KOMZOU

Tostait da selaou, Bretoned,
Ur son evidoc'h kompozet.
Savet eo diwar-benn Mansolt :
Hennezh, c'hwi'oar, 'zo ur paotr drol

Darn a lavar eo ur paotr fin
A ra amann gant margarin
C'hoazh e promete kaeroc'h taol :
Ober dimp biftek gant petrol.

Saout-laezh, emezañ, 'oa kalz re
Ret lazhañ ur c'hard anezhe,
Dek milion devezh-arat
Da chom hep bezañ labouret.

Ar chatal pa glevjont ar gaoz
War Mansolt 'daoljont o mallozh :
Ha setu afer ar petrol...
Tapet eo ar sorser Mansolt.

KOMZOU

Tapet Mansolt ha tapet mat
Brèmañ 'rank bale war e droad,
Kalz aotrounez all eveltañ :
Manket boeson ar c'hirri-tan !

Ha Mansolt da skrapañ e benn
En ur lavarout evelhen :
M'am bije bet 'n em soñjet mat
'Oa ket c'hoarvezet seurt troiad.

Setu tapet ganin va stek
'M eus mui petrol d'ober biftek.
Me 'vo kemeret 'vit ur maout
P'am eus laket lazhañ ar saout.

Rak Protein 'vit Protein,
Aezetoc'h 'vit treiñ dour en gwin
'Vije bet din, eme Mansolt,
Eus laezh ar saout tennañ petrol !

Met pa'z eo graet an taol eo graet
Ha keuz war-lerc'h ne vervij ket
Hag an holl a lavar abaoe :
Sico Mansolt n'eo met ul leue !